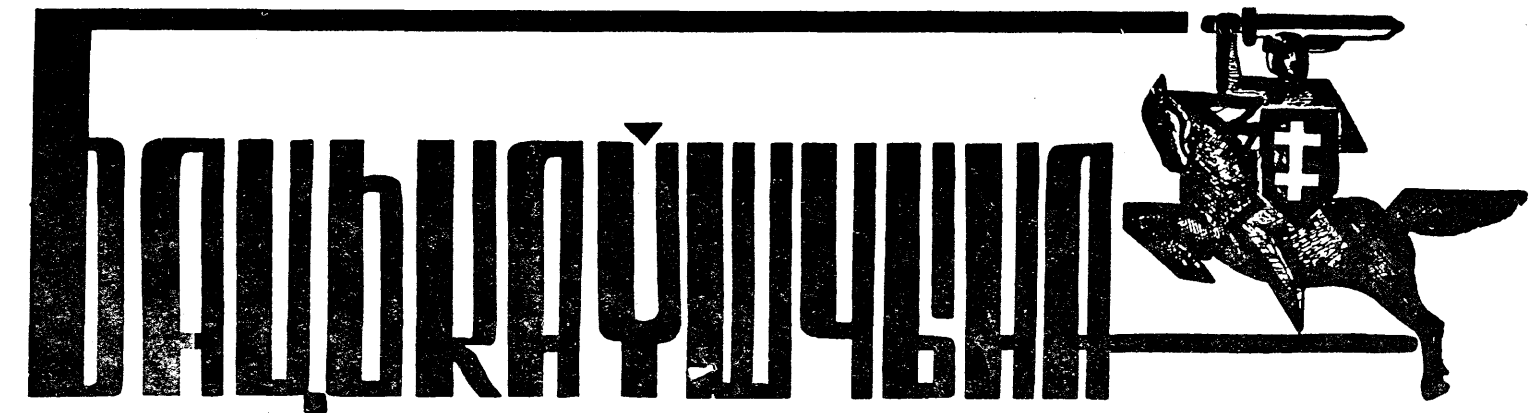

ГАЗЭТА Выходзіць раз у тыдзень — цана 30 н. Фэн.

LE JOURNAL BIELORUSSIEN
„LA PATRIE“

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG
„DAS VATERLAND“

THE WHITERUTHENIAN NEWSPAPER
“THE FATHERLAND.”

№ 47-48 (483-484)

Каталіцкія Каляды 1959 г.

ГОД ВЫДАЊНЯ 13

Вясёлых Каляд і шчаслівага Новага Году!

Тайніца Богаўчалавечання

Што сьвету сяньня, зануранаму аж да дна ў ідэйным, палітычным, грамадскім разладзды і бязбожніцка-вольнадумскай разбэшчанасьці пагражае гібельная катастрофа, дык гэта бачыць кажны, ня толькі адумаслова ўніклівы вучоны, палітык, грамадскі дасьледнік, але й абыдны, навет найменш цікавы грамадзянін, не гаворачы ўжо аб нас эмігрантах больш мо за ўсіх наракаючых на горкую выгнанскую або калгасна-прыгонную долю й чакаючых нейкага выбаўленьня. Ці-ж трэба нашым чытачом пайменна вылічаць і ўнаглядніваць усе тыя ліхадзействы жаклівае негядзі тады, як вы аб іх чуеце, іх бачыце дый перажываеце амель кажны дзень, калі ня фізычна, дык духова, маральна, балеючы ў думках і сэрцы? Крычыць аб іх радыё, прэса, гаворыць публічная апінія. На жаль, апінія так або замала, або й зусім ня пытае: адкуль прынцыпова ўсё злое на сьвеце, дзе фактычная прычына яго ды дзе выбаўленьне? А калі й пытае, шукае адказу ў гісторыі ўсечалавецтва, называнай часта «вучыцелькай жыцця», дык дзеля свайго пахібнага настаўленьня, настрою, накладваючы крывыя акуляры, шукае ня там, дзе трэба, і не таго, чаго трэба. Шукае задалёка й зашмат філязафуючы, тады як тое ліха зусім ад чалавека блізка — яно бо ў самым чалавеку, маральна акалечаным, грэшным чалавеку. Глядзімо на няўяўня зьверствы сяньняшняга нацызму ці камунізму ды іхных людоедскіх дыктатараў, шукаючых нібы-то «лепшага ладу» на сьвеце шляхам вымардоўваньня міліённых масаў людзкіх з аднаго боку, а бязбожніцкае абыдлічваньня з другога, глядзімо — кажу — на ўсё гэта із сьмяротным жахам і ўжо не абыдны які злыдзень у ваччу нам становіцца, але проста сам дэман, горшы яшчэ ад тых, што Збаўца цудоўна выганяў за даўных часоў, бо пануе ня толькі над намі. Глядзімо на гэта й хочацца сказаць нам, што ня было страшнейшага людоедства ў гісторыі; што даўнейшае паганства ад найдзічэйшага да найбольш цывілізаванага, як, прыкладам, старарымскае, праглынуўшае каля 18 міліёнаў першых Хрысьціянаў зьненавіджаных за веру й цноту, дык выглядае на нейкае дробнае недаразуменьне ў параўнаньні да страхотнага молаха балышавізму зь ягонымі рэвалюцыямі ды войнамі, утапіўшымі ў крыві дзясяткі міліёнаў, нявольчымі сотні міліёнаў.

І калі Бог міласэрны, гледзячы на тамтое старапаганскае здзічэньне, выкрыўіўшае й Ягоны выбраны народ, уважаў за неабходнае асабіста ўчалавечыцца, каб падняць упаўшае людзтва, дык наколькі-ж болей неабходным ёсьць тое Богаўчалавечаньне для людзтва сяньняшняга! Таму ад першага векапомнага акту яго, калі зьявіўся Анёл-Богавеснык да сьвяцейшае Выбранкі чалавечага роду, Марыі ў Назарэце, спавяшчаючы Ёй Божэ Мацярынства, г. зн.: ад мамэнту Багавешчаньня, калі Слова (Сын Божы) сталася Целам ад таго першага акту рэальнага Бога ня перастае ўсяляцца ў чалавека, ня толькі маральна, а й рэальна, даючыся нам да спажываньня ў Найсьвяцейшай Эўхарыстыі, сьв. Камуніі (Прычысьці). Блізу дзьве тысячы год ужо так усяляецца, як-бы пераўтвараючае чалавека фізычна й духова-маральна, усьнячае, падыймае ад стану прыроднага

да надпрыроднага, паказвае ідэалы прызначэньня надземнае, уводзіць у сужыцьцё з Сабою. Для гэтага-ж і ўстанаву сьвятую, Субожню (Касьцёл) заснаваў, каб гэта ўсё ў Імя Ягонае выконвала, разьвіваючы з Божлага натхненьня сваю ўзгадавальную педагогіку, сваё навучаньне, пастыраваньне, рэлігійныя практыкі, да якіх належыць і гэтае вось сьвяткаваньне Каляд. Памыснасьць гэтага ўзгадаваньня залежыць ад волі чалавека; воля гэта да добра накладаецца, заахвочваецца, але ня прымушаецца. Калі воля бянтэжыцца ўплывамі духа злага й ягонага валадарства, тады уп-

пабожнасьці й любові да Наймілейшага Божлага Дзіцятка. Прыпомніце, Дарагія Чытачы, як мы на першыя званы беглі на імшу сьвятую, Пастэрку, каб насыпавалі калядных песняў пры Хрыстовым мілым жалабочку ды суцэшыць нашае гора, гледзячы на Яго ўбоства. Ці ня сьняцца вам, Дарагія Чытачы, вашы тыя званы?.. Сяньня паехалі мо яны ў далёкія антыхрыставыя хвабрыкі, дзе пераплавілі іх на людобойную зброю. Адзін магутнае рэха іхнае не замоўкла, яго ніхто на сьмерць не задушыць! Яно вось пры ўспамінах будзіцца ў нашых затужаных душах, выклікаючы ў яве

ВОРГАН БЕЛАРУСКАІ НАЦЫЯНАЛЬНА-ВЫЗВОЛЬНАЙ ДУМКІ

DIE WEISSRUTHENISCHE ZEITUNG „BAČKAUSČYNA“ („VATERLAND“)
Herausgeber: Wladimir BORTNIK

Postadresse: Die Weissruthenische Zeitung „Bačkauščyna“ („Das Vaterland“),
(13 b) München 19, Schliessfach 69.

Druck: „LOGOS“, Buchdruckerei u. Verl., G.m.b.H., München 19, Bothmerstr. 14
Цана: Нямеччына: на год — 14,— м.; 6 м-цаў — 7,50 м.; 3 м-цы — 4,25 м.; ЗША і Канада: на год — 8,— д.; 6 м-цаў — 4,50 д.; 3 м-цы — 2,50 д.; 1 нумар — 0,20 м. Ангельшчына й Аўстралія: 39 шыл.; 21 шыл.; 12 шыл.; 1 шыл. Бэльгія: 210 фр.; 120 фр.; 75 фр.; 5 фр. Францыя: 800 фр.; 450 фр.; 250 фр.; 20 фр. Аргентына: 80 пэз.; 45 пэз.; 25 пэз.; 2 пэз. Перасылка л. і лісткай поштай каштуе падвойна. Падвойныя нумары каштуюць падвойна. Паддзёчныя нумары газэты разам з «Каласкамі» ўважаюцца за падвойныя.

Банковае conto: Zeitung „Bačkauščyna“,
Konto Nr. 357-125, Bay. Hypotheken- u. Wechselbank, München.

Сьцеражэма сьвятасьці й хрысьціянскасьці нашых сьвяткаваньняў

Прыход Калядаў! Сьвятых, радасных Калядаў! Ад чаго радасных? Калі адкладаем на бок прыжадліва-турботную будзёншчыну ды ўсе сумесна чакаем зь нейкім уздымам тае хвіліны, у якой зьмяшчаецца сутнасьць нашага сьвяткаваньня, тады адчуваем, што яна зьяўляецца для нас ня толькі сухім працаметным сымболом, але й набожна радасным перажываньнем.

Кажны з нас асабіста перажывае той сьвяты вігілійны вечар мо інакш, але супольнай для ўсіх астаецца тая сьвя-

точная атмасфэра, у якой нашыя думкі нейдзе далёка там на гарызоньце быцьця і сьведамасьці зьбягаюцца з тою маленькаю калыскаю Хрыста-Збаўцы, якая вечно стаецца сымболом нарадзінаў, сымболом пачатку, думкі аб веры й надзеі, сымболом аднаўленьня. І тады адчуваем, як у нашу душу ўваходзіць нейкая новая сьведамасьць.

Абычай Сьвятое Вячэрэ — пахучае сьняно на покуці, а часамі й снапок, куцця і беласнежныя аплятак «сьвянцонай Каляды» з усімі настроймі ў роднай сям'і, ці наагул блізім таварыстве, зьяўляюцца тымі ніткамі злучкі між сабкім «я» і асяродзьдзем, нашымі роднымі, блізімі, цэлым народам дый наагул цэлым хрысьціянствам.

Малюецца тады ў памяці мінулае, прыраўноўваньне да сучаснасьці, навет тады, калі тое самае калядаваньне вышпюнівае сьцены новага нашага аселішча: у хмарадзёрах Нью Ёрку, на фармах Канады, Аўстраліі ці ў ангельскім туманым затхнішчы або нямецкіх бараках — усюды ўява малое нам роднае засьнежаныя стрэкі, вузенькія беленькія сьцежкі, старэнькія запалыя ў глухаві правінцыі сьвятынькі, запоўненыя народам у кажухох... А Вечарам — гэтулькі розных шчадроўнікаў з усёю іхняю набожнаю гумарыстыкай...

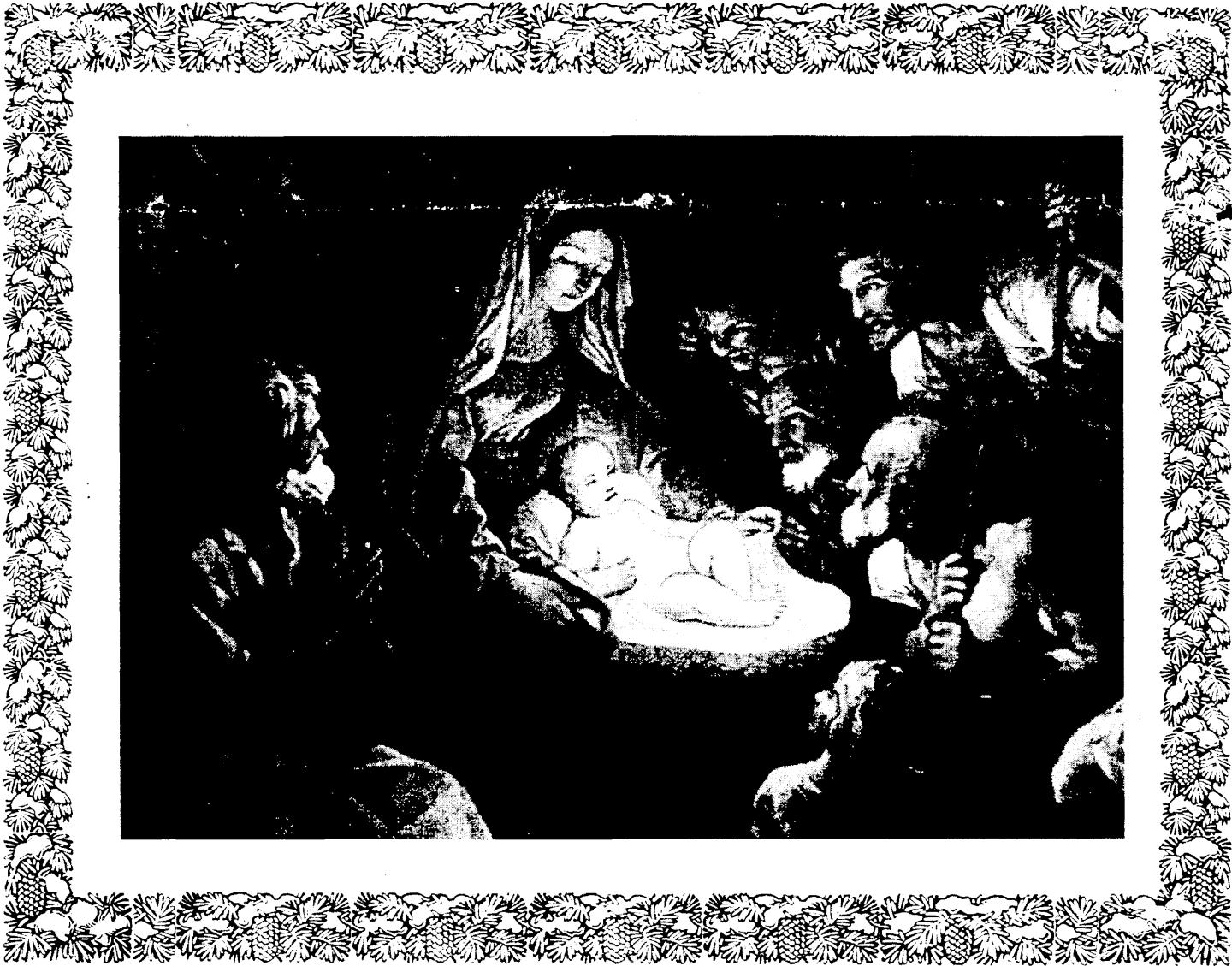
Перажываюць гэтыя ўспаміны ўсе нашыя суродзічы, выгнаныя перасьледам або пагоняй за заробкамі за межы дарагое Вац'каўшчыны. Адны прыгадваюць сабе тыя родныя вобразы з наглядных перажываньняў, а другія — толькі з апавяданьняў іншых вачавідцаў, бо радзіліся ўжо на чужыне. Можна ім цяжка ўспрымаць рэфлексіі другіх, а ўсё-ж настрой іншых добра пераймаюць і дастройваюцца да супольных думак, упадабанняў, мэтаў. Таму трэба старацца абагачаць іх душу якнайпрыгажэйшымі і найкарысьнейшымі ў сьнёсе ідэйным сьвяткавальнымі перажываньнямі. Запоўніць тую душу роднымі абрадавытавымі сьзнамі, рэлігійнымі практыкамі й разрыўкамі, якія кажуча магчымымі ў нашых тут эмігранцкіх абставінах. Магчымасьці тыя часта залежаць ня толькі ад здольнасьцяў (бо-ж абыхік прымітывізмам канкурэнцыі вырафінаванай чужынец ня зробіць), але й ад выстарчальнай ахвоты. Ёсьць факты, якія сьвятчаць аб гэтай ахвотэ. Калі ў такой, прыкладам, Амэрыцы патрапляюць нашы маладыя ахвотнікі зарганізаваць шчадроўніцтва. Брава! Каб толькі не перасольваць і лішне сьвечкай барабаншчынай не зацямняць рэлігійнага сэнсу

(Заканчэньне на 2-ой бачыне)

рускае адраджэньне ад усякіх пагубных выкрыўленьняў.

Пашкадуі, Дзіцятка Божа,
Нашую зямельку мілу!
Адварні ад нас бязбожжа,
Дай любасьці, веру, сілу!
Дай надзею вытрывалу
З усімі сьвятымі дарамі!
А Слова, што сталася Целам,
Жыві вечна паміж намі!

Т.

лывыя рэлігійныя слабеюць, а распановваюцца ўплывы арэлігійныя, сьвечкія або антырэлігійныя, бязбожніцкія, што й дзеецца сяньня.

Бог тады натхняе, часамі навет цудоўным спосабам, да гаражэйшай дзейнасьці, жывейшых практык і пабожных звычаяў. Да ажыўленьня практыкі сьвяткаваньня ўрачыстасьці Божлага Нараджэньня натхнуў Бог сьв. Франціша Сэрафіцкага, што першы зладзіў сцэну Хрыстовых Народзін у постаці ўбогай прыгожай Стаенкі, наглядна прадстаўляючай абставіны, у якіх прыйшоў на сьвет учалавечаны Збаўца. Гэта разбудзіла нябывалую сэнсацыю ў найбліжэйшай італьянскай ваколіцы, а пасля й у цэлым сьвеце.

Дайшоў быў і да нашага краю гэны звычай. Ня было ніводнай сьвятыні, дзе-б гэтка стаенка ня будзіла шчырай

жывыя абразы сьвятое шчырапабожнасьці на Вац'каўшчыне, дзе ўзапраўды ўсёваладарыў хрысьціянскі дух у роднай хаце, дзе сьвяткавальная хвіліна пры тых званых гіпнатычна ўсьвячала ўсё: і сон і яву, і плач і забаву й адпачынак, і заўтрашнюю работу, і бурныя дэбаты, і ціхую самоту; дзе чалавек, просты, ці інтэлігентны ўзапраўды чуў сваю годнасьць і падтрымку праз малітву-песню, асабліва тую, якая прыпамінала, уяўнівала зьратаньне з Богам праз тое Богаўчалавечаньне, праз тое Нараджэньне.

О, як вялікая падзея гэтая! Ад яе нашае прызначэньне ды ўвесь сусьветны лад залежыць. Яна зьяўляецца фактычна цэнтрам гісторыі. Яна дала чалавеку зьратанаму із Творцам, права гаспадараваньня над стварэньнямі ды права да шчаслівага загробнага сужыцьця з Бо-

гам. Чалавек-жа ня прызнаючы над сабою Бога й Творцы, ня мае права да гэтага гаспадараваньня. Тады ён становіцца слугою ніжэйшага ад сябе сьвету, а навет нявольнікам. Падзеі, аб якіх мы ўспомнілі напачатку, гэта пацвярджаюць. Калі чалавек фізычна стаўся ахвярай, а духова катом? Тады, як пачаў пелегаваць толькі цела, а йснаваньне духа запярэчваць. Што бо азначаюць тыя страхотныя лягеры-катаргі ды жаклівыя крэматорыі? Няма патрэбы аб іх тут пісаць, калі чытачы нашы могуць больш аб іх расказаць самі.

Хрысьціянства, як мы ўжо адцемілі, ад гэткай дзікай бязбожнасьці збавіла чалавека сваім узгадаваньнем у духу сьвятых тайніц веры, якія разважаем і паглыбляем падчас гэтых вось сьвяткаваньняў.

Тое-ж Хрысьціянства збавіць і бела-

Гавораць дакумэнты

Перад Слуцкам і пасля Слуцку

(Працяг з папярэдняга нумару)

ЗЬ ДЗЕЙНАСЬЦІ БЕЛАРУСКІХ ПАРТЫЗАНАЎ ПАД ПОЛЬСКАЙ АКУПАЦЫЯЙ

(Дакумэнты ўзятыя з архіву Рады БНР)

К-чы VI-ай групай № 329а май 1922 г.

В. патаемна

Начальніку канспэратыўнага аддзелу

РАПАРТ

Ужо другі месяц, як выконваецца загад інтэнсyfнага контра-тэруру над усімі Палякамі-акупантамі, прышлымі да нас з Польшчы.

На колькі актыўна выконваецца гэты загад начальнікамі аддзелаў даручанай мне групы — можаце судзіць з таго, што пішыць сама польская прэса: «Арэштова-не в Вжесьцю-Літэвскім», «Эхо бунту рэкрутув», і г. д.

Разумеюцца, Палякі робяць з свайго боку ўсялякія перашкоды, каб затрымаць гэты рух, дзеля чаго па ўсёй акупацый абвесьцілі ваенны стан, а ў Бельскім павеце — асадны стан, робяць шмат арэштаў і г. д.

З дакладаў усіх начальнікаў аддзелаў заўважана:

1) Наш контратэроор вельмі гнобіць Палякаў і апошні час паміж Палякаў, прыбылых з цэнтральнай Польшчы, ідуць гутаркі, што анамальныя варункі службы на «крэсах усходніх» змушаюць большасць урадаўцаў звальняцца й выяжджаць з «краю бандытув».

2) Падыць бунт паміж рэкрутамі ў Горадзеншчыне не ўдалося, бо Палякі мусіць быць дазваліся аб гэтым і ўсіх прызыўных адаслалі ў Брэст-Літоўск. У Брэст-Літоўску, пад грозьбай расстрэлаў, Палякі прымусілі выдаць ататарараў, а гасья зноў пасадзілі ў цягнік, каб адвезьці ўсіх рэкрутаў дзесьці за Варшаву, але адначасова выбухла справа атручэння польскіх жаўнераў у гарнізоне Брэст-Літоўскай крэпасці... Гэта так абурыла Палякаў, што рэкрутаў страшонна пачалі біць, перасталі ім даваць гарачую ежу і ўсяляк эдзекваліся над імі. На гэта рэкруты адказалі бунтам, прычым забілі 2-х канваіраў і паранілі ахвіцэра Гонткевіча. Які далейшы шлях рэкрутаў, ня ведама, бо іх павезьлі за Варшаву.

3) Начальнік аддзелу Скамарох і яго памочнік Чорт мелі няўдачу галоўным чынам зза браку зброі, бо як Палякі ў другі раз выступілі да Белавескае пушчы, то мелі больш 1500 жаўнераў і адзін кавалерыйскі полк.

У начальніка аддзелу Скамароха было ня больш 300 партызанаў узброеных, чаму партызаны ня ўзброеныя з самага пачатку валкі пачалі ўцякаць, кінуўшы варту каля інтэнданцтва (там была і грашовая каса), а таксама каньёў, транспарт і запас набояў. Гэта паніка зрабіла спалох і паміж байцамі Скамароха, чаму прышлось аддаць загад усім разьбіцца на гурткі і разьбегчыся па сваіх вёсках. Точны лік забітых, раненых і ўзятых у палон ніччэ добра мне ня ведамы, але выясьняецца.

Ранены начальнік аддзелу Скамарох са сваім памочнікам Чортам і 35—40

партызанаў рушыцца да штабу. Жонка й дзеці Скамароха захоплены Палякамі й адвезены да Варшаўскае турмы.

У дапамогу Скамароху я выслаў з штабу 9 узброеных партызанаў з правадыром па маршруту Горадня—Саколка, дзе спадзяюцца яго спаткаць і пераправіць праз фронт*).

4) Начальнік Сакольскага аддзелу Э. Пугачоў, пасля некалькіх тэрарыстычных актаў у абшары свайго аддзелу (Крынкі й Саколка) у палове квецня месяца нежданна арыштаваны Палякамі й вывезены да Варшавы. Прыбылыя зь яго атраду партызаны кажучь, што Пугачова хтосьці выдаў. Роблю сьледзтва.

5) 18-га мая 15 польскіх жаўнераў захапілі тры грамадзянскія падводны разам з коньмі, якія ехалі ў вадной вярсьце ад вёскі Пугачы (грамадзяне гэтай-жа вёскі). На гэтую хвілю падыйшлі нашыя партызаны зь вёскі Мустэйкі (яны йшлі да штабу із зброяй) і, маючы толькі дзьве стрэльбы, здужалі адбіць дзьве падводы, а тройцю Палякі панагані да Марцынкаўцаў.

6) У акупацый па ўсіх мястох і мястэчках забаронена прывозіць на рынак малочныя прадукты, асабліва малако (У сувязі з ультыматумам беларускіх партызанаў, у якім яны пагражаюць тэрарыстычнай акцыяй шляхам труцізнаў, гл. у наступным нумары — Рэд.).

7) Па ўсёй Польшчы пачалі гатовіцца да выбараў у новы Сойм. У соймавых кулюарах штодзённа бываюць скандалы, бо левая крыло Сойму, асабліва прадстаўнікі рабочых, вельмі ўзбураны супраць цяперашняга Ураду за няўдачліваю эканамічную палітыку, «вьялізарную даніну», зьніжжэньне курсу польскае валюты, даражню і г. д.

8) Ідуць пагалоскі, што члены новага Сойму бязумоўна дадуць Віленшчыне й Гродзеншчыне фактычную аўтаномію, а таксама вырашаць аграрнае пытаньне на карысьць сялянства, з гэтае прычыны некаторыя гаспадары пачалі распадрадаць свае маёнткі (Сапегі, О'Брыен да Лассі й іншыя).

9) Ультыматум Начальніка Аддзелу Скамароха (гл. наступны нумар «Б-ны» — Рэд.) зрабіў тое, што ўся польская прэса разьбірае яго па пунктах, і шмат газэт, асабліва левых, выражаюць польскаму ўраду ганьбу за нявыкананьне ўрадам канстытуцыйных правоў мен-

НІВОДНАЯ НАЦЫЯНАЛЬНАЯ, ТАВАРЫСКАЯ І СЯМЕЙНАЯ УГАЧЫСТАСЬЦЬ НЕ ПАВІННА АДБЫЦЦА БЯЗ ЗБОРУ СЯРОД ПРЫСУТНЫХ АХВЯРАЎ НА ВЫДАВЕЦКІ ФОНД «БАЦЬКАЎШЧЫНЫ»!

Сьцеражэма сьвятасьці...

(Заканчэньне з 1-ай бач.)

сьвята. Дзе гэтыя магчымасьцяў ды ахвоты не хапае, там зьяўляецца цікавасьць да чужых абыхаяў. Добра, калі тая цікавасьць кіруецца здаровым густам і духам ды ня мае на мэце наўмыснага вызьбіцца ўсяго роднага, каб хутчэй зьліцца з чужою масай, падхлебца-ца г. зв. чужой апініі, не разьбіраючыся ў тым, чаго тая апінія сама вартая. Яна часта сяняня так зьвяраднела, што ня толькі нягодная нашага насьледаваньня, але й не стаіць пад асудам крытыкі. Штотраз часьцей заклікаюць сяняня цвярозья галасы цывілізаваных эўрапейскіх народаў, навет арганізавана заклікаюць: **вярнуць сьвяткавальным абыхаям хрысьціянскі характар і змест.**

Яны бо ў гэтым сьмьсе так зьвятрэлі, так выкрывіліся, што трацяць рэлігійнага духа. Возьмем дзеля прыкладу хоць-бы тры мадэрныя хвормы сьвяточных, у дадзеным прыпадку калядных і новагодніх прывітаньняў, усякія друкарскія прадукты, лістоўкі, вінегкі, шаблёніныя друкаваныя павіншаваньні зь іхнай арнаментыкай, дык там часта ня толькі нічога ня знойдзеш супольнага з рэлігійным зьместам Каляд — Божана Нараджэньня, але навет рэчы моцна абражаючыя гэтыя сьвятыя, памятная падзеі. Замест сьвятых асобаў там знойдзецца гэткай кавяржою ў частых хвілінах зь іншымі, той ня толькі кампрамітуе сьбе й абражае асобы вшчаванья, але й спрычыняецца да агульнае дэма-

ралізацыі, памагаючы нячэсным спэкулянтам. Такая прафанацыя дайшла да таго, што аж паўстаюць ужо арганізацыі (прыкладам у Амэрыцы) з мэтай выкарэньваць гэткую блызьнерскую кавяржу, а спрычыняцца да выдавецтва прызвайтага, падносчачага рэлігійны й пагрытычны дуч.

А колькі пустага марнатраўства духовага й матар'яльнага ды прафанацыі хрысьціянскіх настраюў у тых г. зв. «сьвяточных баялях»: каму як каму, а ўжо нам гаротным эмігрантам, якіх радня й бацькаўшчына стогне ў ланцугох няволі й гора — гэткія балі зусім не да твару! Як тады выглядаюць нашыя пратэстацыйныя маніфэстацыі супраць бальшавіцкіх баяляў, аб якіх нядаўна грэмела радня й прэса?

Падчас Каляд 1959 году будзем перамерваць шляхі ды падзеі мінулага, будзем правяраць і свой собскі шлях ды шукаць сутнасьці жыцьця. І не ў вапошнюю чаргу кажны з нас будзе намагацца зрабіць сьцяну закрываючую таёмную будучыню, каб там шукаць адказу на пытаньне: што далей?

Хай вось-жа ў праграме, якую ўкладзім для нашай лепшай будучыні, заападзе зьялезная пастанова: **шчырай, наскрозь кансэквэнтнай хрысьціянскасьці** знойдзецца першае месца. Гэта будзе найлепшае ўшанаваньне й кансэрвацыя нашых мілых сьвятыя традыцыяў.

шасьцяў, рэлігійнага перасьледваньня й г. д. Па гэтай ці іншай прычыне ў Горадні Палякі ўжо дазволілі адчыніць беларускі клюб, каапэратывы й г. д.

Лічу за патрэбу падкрэсьліць, што калі зрабіць націск найбольшага тэруру на Палякаў у акупацый, дык, бяручы пад увагу, што Палякі паміж сабой пачалі клутаніну, рабочая кляса адкрыта выступае супраць ураду, а польскі жаўнер па ўсіх прыметах заўсягды здэмаралізаваны, можна спадзявацца, што ў хуткім часе ў Польшчы падымецца рэвалюцыя, і тагды безварункова можна будзе без вайны асвабодзіцца ад Палякаў.

Пры гэтым далучаю польскія газэты аб дзеях нашых аддзелаў у Белавескай пушчы, Берасьці-Літоўскім і г. д.

К-чы VI групай, ст. лейт.

(—) подпіс

(Ад Рэдакцыі: Беларуская мова захавана як у арыгінале. У наступным нумары — яшчэ адзін рапарт партызанаў, а таксама тэлеграма й ультыматум беларускіх партызанаў Пінсудскаму).

На тэму дня

У перадапошнім (45) нумары «Бацькаўшчыны» ў артыкуле «Наступ на нацыянальныя мовы» мы звярнулі ўвагу на той працэс, які адбываецца цяпер у Савецкім Саюзе ў кірунку ліквідацыі нацыянальных моваў нерасейскіх народаў і замены іх «міжнароднай» расейскай мовай. Зьяўляючыся дамінуючым на дадзеным этапе, гэты шлях аднак ня ёсьць адзіным у русыфікатарскай палітыцы Масквы. Дэнацыяналізацыя й русыфікацыя нерасейскіх народаў узмацняецца таксама як на агульна-гістарычным фронце, так, і асабліва, у дзялячцы культуры наагул. Тут заўважаюцца спробы й імкненьні Масквы зусім пазбавіць нерасейскія народы іхнай мінуласьці й гісторыі, а галоўна іхнай нацыянальнай культуры, падменьваючы гэтыя нацыянальныя складнікі народаў гісторыяй і культурай расейскага народу.

У папярэднім артыкуле мы бегла зазначалі, што ў часы сталінскай рэакцый канца 40-ых і пачатку 50-ых гадоў у савецкай ідэялёгіі бытвала несамавітая канцэпцыя аб тым, быццам-бы савецкай «сацыялістычнай» культура павінна «будавацца на багачэйшай культуры вялікага расейскага народу». Вось-жа да гэтае канцэпцыі вярнулася цяпер і партыя Хрушчова, ня толькі выдзяляючы расейскую мову як «мову савецкай сацыялістычнай культуры й ідэялёгіі на сьветавай арэне», але й адкрыта прапагуючы пераняцьцё культуры расейскага народу як будучай бясспрэчнай культуры сьветавага «камуністычнага грамадзтва». Для падцьверджаньня зьвернемся хоць-бы да асьвегчальна першага сакратара ЦК КП Узбэкістану М. Рашыдава, якое ён зрабіў у артыкуле «Незаўсёды разам з расейскім народам», што быў зьмешчаны ў дзясятым нумары часопісу «Коммунист» за бягуцы год. У гэтым артыкуле ён мусіў сьцьвердзіць: «Утварэньне інтэрнацыянальнай сацыялістычнай культуры ў перыяд пабудовы камунізму вымагае павышэньня патрабаваньняў да вывучэньня культуры ўсіх народаў, перадусім найбольш перадавой і разьвітай культуры краінаў сацыялістычнага лагэру — культуры расейскага народу, яго літаратуры й мастацтва. Дзеля гэтага інтэрнацыяналізм патрабуе не аслабленьня інтарэсу да расейскай мовы, расейскай літаратуры й расейскай культуры наагул, а ўзмацненьня гэтага інтарэсу, пашыранай прапаганды вывучэньня расейскае мовы ўсімі нацыянальнымі кадрамі, нацыянальнай інтэлігэнцыяй, усімі народамі й асабліва моладзям, бо гэта мова ёсьць мовай найвялікшай у сьвеце сацыялістычнай культуры, ёсьць мовай самай перадавой літаратуры й мастацтва, найвялікшых тэхнічных дасягненьняў XX стагодзьдзя. Расейская мова — гэта мова генія чалавечтва ў. І. Лёніна».

Тое самае мусіў сьцьвярджаць і сакратар ЦК КП Украіны С. Чэрвоненка ў артыкуле «Пэснае сувязь з жыцьцём — умова посьпехаў ідэялягічнай працы», які быў зьмешчаны таксама ў названым нумары часопісу «Коммунист». Пайменна ён зазначаў з свайго боку, што «з самымі годам узмацняецца пацяг працоўных, моладзі да вывучэньня расейскае мовы, якая зьяўляецца магутным сярэдням міжнацыянальных адносінаў, умацаваньня дружбы народаў

СССР, выхаваньня пачуцьця інтэрнацыяналізму, прышчэпленьня скарбаў расейскай і сьветавай культуры».

Часапіс «Чоммунист» зьяўляецца ідэялягічным часопісам Масквы, а таму ўсе выказваньні на ягоных бачынах трэба лічыць узгодненым адлюстраваньнем актуальнае палітыкі партыі. Як бачым, гэтая палітыка ськіраваная ня толькі на замацаваньне прававага стану расейшчыны, расейскага імпэрыялізму, але й на прававае замацаваньне русыфікацыі й дэнацыяналізацыі народаў на карысьць расейшчыны. У сувязі з гэтым стала ўзмацняцца нацыянальная дыскрымінацыя нерасейскіх народаў, якая завойстрываецца з кожным днём. Справа насаджэньня расейшчыны ня толькі абмяжоўваецца тэарэтычнымі разважаннямі аб яе перавазе, але й праводзіцца сілай у практыцы, пра што нам гаворыць ўзмоцнены сяньня поход Масквы супраць найменшых праяваў так званага «буржуазнага нацыяналізму» сярод нерасейскіх народаў. Як Ш. Рашыдаў, так і С. Чэрвоненка наагул прапаноуюць «выкараніць» усякі гістарычны ці культурны «нацыяналізм» нерасейскіх народаў мэтадам паліцэйскага тэруру, а пайменна ачышчэньнем усіх навукова-культурных установаў нацыянальных рэспублік ад сьведамага ці паўсьведамага нацыянальнага элемэнта, татальнай ліквідацыяй нацыянальнай гісторыі нерасейскіх народаў, узгадаваньнем іх толькі на гісторыі й культуры расейскага народу. С. Чэрвоненка цешыцца тым фактам, што ЦК КП Украіны ўжо зрабіў пэўны крок у гэтым кірунку, засудзіўшы й раскрытыкаваўшы нястойкі «нацыяналістычны» элемэнт Украіны, што на Украіне пашыраецца й яшчэ будзе больш пашырана сетка школаў з расейскай мовай навучаньня. Для яго «ўкраінскі народ на собскім дасьвегчальным пераканаўся, што ў дружбе народаў і перадусім у дружбе з расейскім народам ягонае шчасьце, ягонае сьветлае будучае... Расейскі народ паказвае яскравы прыклад нярушымай вернасьці прынцыпам інтэрнацыяналізму, прыклад самаахвярнай барацьбы за свабоду й шчасьце народаў».

Яшчэ далей ідзе ў падобных разважаннях Ш. Рашыдаў. Зазначаўшы, што «задааньне камуністыя складаецца ў тым, каб вясыі рашучае змагаць супраць усякіх праяваў буржуазнай ідэялёгіі», «Выхоўваць кадры партыі й дзяржавы ў духу сацыялістычнага інтэрнацыяналізму», што «ўсе народы нашай краіны роўныя», ён разам з тым папярэджае: «але мы ня маем права ні на мінуту забыцца пра тое, што ўсе падсавецкія народы ашчасьліўленыя дзякуючы клопам камуністычнай партыі, савецкага ўраду й расейскага народу». Так ён апотэазуе расейскі народ:

«Не обнять богатейской твоей пояснщщщ Рекам, славным длиной и обилием вод, И с великим народом твоим не сравнится Ни один во вселенной живущий народ». А дзеля гэтага Ш. Рашыдаў заклікае сярдэнязіяцкіх гісторыкаў паказаць гэтую «веліч» расейскага народу, паказаць тое «шчасьце», якое ён прынёс сярдэнязіяцкім народам, паказаць «вернасьць» сярдэнязіяцкіх народаў расей-

(Заканчэньне на 6-ай бач.)

вольнасьць адабралі ў бацькоў тваіх чужыя зьлідні й прыблуды, што бацькі родныя стагналі ў чужым удушлівым ярме.

Гэта на цябе ў беспрасьветных буднях пакладалася надзея, гэта табе маці суліла лепшую долю й прасіла Бога, каб ты змог, узросшы, знайсці выхад зь бязвыхаднага, знайсці дабро сярод ліха й ішчасьце ў няшчасьці. Недакормлены й кепска апрануты, знайшоў ты спачатку цяпло й лажыву ў матчынай прыгожай калыханцы, пазьней распазнаў цяжкое й бяздольнае, а з другога боку, адпорнае й падтрымліваючае ў народных песнях, духова ўзбагаціўся із скарбіцы народнае мудрасьці, дзе нікім непаслаўленыя таленты — самародкі вілі быліны аб народным лёсе, а гаротнік-працавель селянін адшліфоўваў раз ужо сказанае ці створанае, бяручы за мерку практычнасьць шэрае будзёншчыны.

Гэта табе ў зялёным травенскім лесе варажыла доўгія ішчасьлівыя гады гулкім рэхам роўнамернага кукаваньня шэрая зязюля, гэта ты захапляўся сымфоніяй ляснога салавейкі й веснавым гімнам польнага жаўрука, то твой зрок цешыўся пагоднай усмешкай поўнага падсонечніка й жоўта-залацістым дываном лопуху, то ты насалоджваўся пахуча-аздараўляючым нэктарам ліпы й чаромхі, то цябе вітала на ўзьмежжы шыпшына й прыветна ківаў сьціплы ў сваёй красе жытні васілёк.

Помніш?

Шматлікія гады ўжо дзеляць нас ад часу, калі ня з нашай волі давялося пакінуць родныя парогі. Шмат давялося зьведаць, перанесці, перацяраць, чуць і быць. Скажы, сястра мая ці брат мой выгнаньнік: дзе ў сваёй вандроўцы знайшоў ты роўнае таму, што быў змушаны пакінуць на бацькаўшчыне? Не аб матар'яльным дабрабыце тут памін, бо не дзеля белага хлеба й зямных выгадаў пакінулі мы найдаражэйшае й найбольш любое. Калі-б народ наш быў вольны — стварыў-бы ня меншы дабрабыт чымся той, якім карыстаюцца іншыя вольныя народы. Бо народ наш надта руплівы, вытрывальны, высокамаральны, паводля слова Божага кывучы.

Нам-жа, выгнаньнікам, у самую першую чаргу, заўсёды і ўсёды, ня важна як-бы мы жылі й якімі часовымі думкамі кіраваліся, ніколі нельга забывацца аб суродзіцах, церпячых у няволі. Мусім тое помніць зь дзвёх прычын: першая — таму, што мы хрысьціяне, другая — таму, што мы верныя сыны й дачкі Беларусі.

Дык прыпомнім.

*

Ня так даўно ў вялікіх беларускіх лясох і пушчах вецёр разносіў-раздуваў попелы зьедзеных пажарами вёсак і вылі над папалішчамі на начох ваўкі. Побач у зямлянцы дрыжаў ад таго воўчага выцьця галодны ўцалеўшы селянін. Вечны гаротнік-Беларус парцыць сяняня косцы ў параскіданых па ўсёй Эўропе й маскоўскай Азіі супольных і адзінотных магілах замучаных і загінуўшых, а іншы — яшчэ жывы нявольнік на парозе сьмерці трасе ланцугамі.

Месяцамі й гадамі, удзень і падчас неспрасаных ноцаў, крывавіліся нашы сэрцы й балелі душы аб нядолі сьсядэр і братоў, бацькоў і матак, блізкіх і родных. Прасілі мы й будзем прасіць Усемагутнага, каб накіраваў гасстрыё гневу свайго супраць тыранаў і крыўдзіцеляў, панявольнікаў і іх сьведамых слугаў, ды каб не пакідаў нас бяз апекі сваёй, а памог спрычыніцца да загоненьня ранаў і прыспорыняцца ўзнагародаў найбольш церпячым з усіх церпячых. Мы — выгнаньнікі, разьбіліся на чужых краінах, так-сяк зьвілі новыя гнёзды ў чужых гарадох і вёсках. У сэрцах тоім крыўду й гоім зброленьня нам вялікія раны, песьцім любоў да пагартаных і прыгнечаных, захоўваем нянавісьць да тых, што ў будучыні плянуюць іншыя няволі й новыя бойні.

Сумленьне наша чыстае, бо нічога не забівалі і ня крыўдзілі, ня прыгнатылі і ў ланцугі не закоўвалі. Міралобыны наш сялянскі народ вякамі гараў свае гоні й сачыў як ягонае дабро падарожнічала на ўсход і на захад, а сам дрыжаў у сцюжы ды падбіраў крошкі каля панскіх сталаў. Мы ганарымся ня тым, што ўпалі і вось ужо каторае стагодзьдзе стогнем у чужым ярме, ці лікі вецёр разгнане-растрасе нас па прасторах сусьветных, але тым, што смела ды з гордасьцяй можам назвацца сваім нацыянальным імём і проста глянуць у вочы кажанаму, бо не належым да інтэрнацыянальных разбойнікаў.

Народ наш, у той навет слаўны далёкі час, калі меў сілу й магутнасьць, калі межы дзяржавы ягонай сягалі ад Чорнага да Балтыцкага мора, ніколі не падымаў рук на слабейшых ды не сягаў па чужое. Сталь ужываў на прылады, што прадукавалі дабро, а ў школах

(Заканчэньне на 3-ай бач.)

ПАД ЗНАКАМ ЗАВАЯВАННЯ КАСМАСУ

Хаця першая савецкая касмічная ракета пачала кружыцца вакол зямлі яшчэ ў другой палавіне 1957 году й на працягу цэлага наступнага 1958 году адбываліся далейшыя дасьветчаньні із спадарожнікамі вакол зямлі ў Савецкім Саюзе й Амэрыцы, аднак у 1959 годзе гэтая акцыя дасягнула свайго бліскучага завяршэньня. Яно праявілася ў запусьчэньні Саветамі першай ракеты на месяці ў вакол месяца, а дзякуючы гэтаму ў кастрычніку сёлета ўдалося сфатаграфавашч адваротны бок месяца, якога ніколі нельга бачыць зь зямлі.

Справа касмічных ракетаў належыць да галіны тэхнікі й навукі. Але Саветы надалі ёй палітычнае значаньне, дзеля чого гэтая справа павінна быць таксама прадметам нашага агляду палітычных падзеяў за мінаючы год.

Першы савецкі спадарожнік зямлі, як ведама, выклікаў на Захадзе, галоўна ў Амэрыцы нязвычайна вялікае ўражаньне й псыхалогічную прэсію, што Саветы ў гэтай галіне перадылі Амэрыку. З ходам часу, аднак, гэтая прэсія аслабла. Заходнія грамадзтвы пачалі здаваць сабе справу з таго бясспрэчнага факту, што ў той час, калі на Захадзе робяцца вынаходніцтвы раўналежна й адначасна ў кажнай галіне навукі й тэхнікі, Саветы засяродзілі галоўную ўвагу якраз на ракетнай тэхніцы, каб, аперадзіўшы хоць у гэтай адной галіне Амэрыку, выклікаць асаблівы прапагандовы эфэкт і запалохаць вольныя сьвет, што Савецкі Саюз здабыў практычную магчымасьць дасягнуць і зьнішчыць кажны аб'ект у любым пункце зямное кулі.

Другой прычынай, якая паслужыла да прывярненьня псыхалогічнай раўнавагі, быў факт, што хутка пасья Савецкіх спадарожнікаў зямлі пачалі кружыць і амэрыканскія спадарожнікі, больш прэчызійныя ў сваім выкананьні й больш цэнныя для навукі.

У любым, аднак, выпадку, калі пэрыяд 1945—1947 гг. знаходзіўся пад знакам асваеньня атмнай энэргіі, дык пэрыяд, запачаткаваны 1957 годам вызначаецца фактам заваьяваньня касмічнага прастору. Падарожжа чалавека ў касмічны прастор і ягоні паварот на зямлю зьяўляецца тэарэтычна разьвязаным. Дык астаецца спадзявацца, што ў недалёкай будучыні будзе ён ажыццёўлены практычна. Дасьветчаньні, ведзеньня ў бягучым годзе ў гэтым кірунку, зрабілі ўжо вялікі крок наперад.

ДЫПЛЯМАЦЫЯ ПАДАРОЖЖАЎ І АДВЕДЗІНАЎ

Сваеасаблівым дыпляматычным вынаходніцтвам мінаючага году можна ўважаць узаемныя падарожжы дзяржаўных мужкоў двух вярхоўх блёкаў дзяржаваў. Былі яны запачаткаваныя адведзінамі заступнікам прэм'ера Савецкага Саюзу Мікаяна ў Амэрыцы, якія адбыліся ў студзені, і такімі-ж адведзінамі Савецкага Саюзу віцэпрэзыдэнтам Задзіночаных Штатаў Ніксанам.

Але найболей шуму ў заходнім сьвеце нарабіла падарожжа Хрушчова ў Амэрыку ў верасьні сёлета. Яно было задуманае савецкім дыктатарам з мэтай псыхалогічнага й маральнага разьбраеньня Захаду з аднаго боку й запалохваньня Амэрыкі савецкай тэхнічнай перавагай з другога.

Як ведама, гэтай амбітнай мэты Хрушчову дасягнуць не ўдалося, бо амэрыканскае грамадзтва дастаткова ўжо разумела сэнс падобных візытаў і іхных намераў. Наадварот, у гэтым сьнясе візыта Хрушчова толькі паглыбіла перакананьне Амэрыканцаў, што салаўіная песня крэмлёўскага дыктатара была хвалышывай.

Хаця пасля гэтага падарожжа вайстрыня халоднае вайны між Захадам і Ёсходам трохі прытупілася, міру, аднак, не наступіла, а толькі часовае перамір'е, патрэбнае Саветам дзеля ўпарадкаваньня свайго нутранага палажэньня. Галасы заходніх супэрпартымістэў аб магчымасьцях узаемагна з Саветамі і наагул камунізмам суснаваньня паступова замаўкаюць. Вольны сьвет умацоўваецца ў пераканеньні, што паміж дэмакратычным Захадам і камуністычным Ёсходам існуюць ня толькі палітычныя розьніцы, якія пры добрай волі можна зьліквадаваць адным росчырккам пярэ, але й розьніцы ідэялягічныя, узаемна сябе выключаючыя такія супярэчнасьці, што, калі-б, прыкладам, адзін з бакоў пайшоў на поўнае пагадненьне з другім, ён у сілу няўхільнай канечнасьці мусіў-бы скапітуляваць і падпарадкавацца волі апошняга.

Канчальныя вынікі суснавальных намаганьняў Крамля можна будзе канкрэтна бачыць толькі пасья рэвізыты прэзыдэнта Айзэнгаўэра ў Маскве, не бяз прычыны перасунутай на ясну наступнага году, ды пасья даўно плянаванай і таксама ўсьцяж адкладанай канфэрэнцыі на найвышэйшай узроўні. Калі згадзіцца зь зьяленьні законамі лёгікі, — а ў міжнароднай палітыцы не згадзіцца зь імі нельга — дык ніякія да-

лейшыя візыты, рэвізыты й дыпляматычныя канфэрэнцыі пагадзіць двух супэрэчных сыстэмаў і сьветаглядаў ня могуць.

СПРАВА БЭРЛІНА І НЯМЕЧЧЫНЫ

Цэнтральным пунктам палітычнай актыўнасьці на заходняўэрапейскім кантынэньце была на працягу цэлага году заактуалізаваная ўзноў справа Бэрліна й наагул Нямеччыны. Яшчэ ў лістападзе 1958 году Хрушчоў выступіў з ультыма-тыўным дамаганьнем, што калі заходнія вялікадзяржавы ня згодзяцца ў шасьцімесячным тэрміне разьвязаць бэрлінскае пытаньне згодна з савецкімі патрабаваньнямі, дык Савецкі Саюз абвесьціць Бэрлін вольным горадам і заключыць сэпаратыны мірны дагавор з Ёсходняй Нямеччынай. Практична гэта мела абазначаць, што камуністычная Ёсходняя Нямеччына, вызваліўшыся ад зьвязваючых яе забавязаньняў Патсдамскага дагавору, атрымала-б вольную руку ў заходнім Бэрліне й магла-б заблякаваць вольны да яго доступ заходнім акупацыйным дзяржавам. Іншымі словамі заходні Бэрлін практычна быў-бы прылучаны да Ёсходняй Нямеччыны, а два з палавінаю мільёны ягонага насельніцтва былі-б зьдзедзеныя на ласку й няласку Ёсходнянямецкага камуністычнага рэжыму. Не зважаючы на капітуляцыйнае становішча Вялікабрытаніі, перапа-лоханае савецкім ультыматыўным дамаганьнем, Амэрыка заняла няўступлівую пазыцыю і вуснамі свайго прэзыдэнта неаднакратна заявіла, што свае правы ў заходнім Бэрліне наважаная ў выпадку патрэбы бараніць сілай. Гэтая аказалася дастаткова, каб паўстрымаць савецкія пагрозы й змусіць Крэмль да бессаромнага адвароту. Хрушчоў падчас свайго побыту ў Амэрыцы быў змушаны асьветчыць, што разьвязаньне пытаньня Бэрліна ня ёсьць зьвязанае з канкрэтна азначаным тэрмінам.

У справе задзіночання Нямеччыны, гэтая найбольш балючага пытаньня для ўсяго нямецкага народу, становішча Масквы ўвесь час было нязьменнае. Справу задзіночання яна прапануе пакінуць самому нямецкаму народу, прадстаўленаму абодвымі нямецкімі ўрадамі, як партнэрамі з роўнымі правамі й кампэ-тэцыямі. Згодна Захаду такая альтэрнатыва практычна мусіла-б прывесць да камуністычнай гэгэмоніі ў цэлай задзіночанай Немеччыне.

Калі-ж заходнія дзяржавы плян задзіночання катэгарычна адкінулі, Саветы, як было сказана, прыгразілі заключэньнем сэпаратынага мірнага дагаво-

ру з Ёсходняй Нямеччынай, што назаўсёды мела-б замацаваць падзел Нямеччыны на дзьве асобныя дзяржавы. Але і ў гэтым пытаньні, апынуўшыся перад станоўчай пазыцыяй Захаду, справа падпісаньня сэпаратынага міру была зама-рожная.

ДЭ ГОЛЬ І ПЯТАЯ РЭСПУБЛКА

Другой кардынальнай праблемай, якая, аднак, знайшла поўнае пазытўйнае разьвязаньне, былі нарадзіны пятае рэспублікі Францыі пад правадырствам генэ-рала Дэ Голя.

Гэтая падзея таксама запачаткавалася яшчэ ў канцы 1958 году, але ейныя вынікі павінны быць аднесеныя да году бягучага.

Аслабленая нутранымі нязгодамі, сацыяльным неўпарадкаваньнем, палітыч-ным хаосам і міжпартыйным змаганьнем Францыя перастала была ўважацца рэ-альнай палітычнай сілай і сталася аб'ек-там дэструкцыйнай дзейнасьці камуні-стычнай партыі, якая з гледзішча на сваю адносную колькасьць і палітычную сілу сталася наймацнейшай камуністыч-най партыйй у цэлай Ёўропе. У дадатак сілу Францыі моцна падкопвалі сьпа-ратыстычныя рухі ў францускіх улада-няхх Паўночнае Афрыкі, галоўна ў Альжыры, які юрыдычна зьяўляецца інтэгральнай часткай францускай мэт-раполіі.

На фоне гэтага хаосу і ў ваблччы зда-валася-б няўхільнай катастрофы высу-нулася асоба генэрала Дэ Голя, які, атрымаўшы выдатнае падтрыманьне з боку вайсковых колаў, перабраў у канцы 1958 году паўніную дзяржаўнае ўлады. За прадстаўлены ім праект новай кансты-туцыі, ужо з чаргі дваццатай, праведзе-нае ў кастрычніку мінулага году агуль-нае галасаваньне дало 80 працэнтаў га-ласуючых. А праведзены 30 лістапада 1958 году парламанцкія выбары прыне-сьлі Дэ Голю абсалютную большыню ў колькасьці 250 мандатаў і вялікі правад камуністых, якіх з 142 мандатаў у папярэднім парламанце атрымалі цяпер толь-кі 10. Будучы пасья гэтага выбары прэзыдэнтам Францыі, Дэ Голь патрапіў выказаць столькі палітычнага розуму й энэргіі, што Францыя цывёрдэ ўзьйшла на шлях нутранага аздараўленьня.

Раўналежна з гэтым яна заняла моц-ную пазыцыю й навоькі. Занепакаеныя іншых заходніх дзяржаваў, што Дэ Голь будзе весыць ізьяляваную ад іншых дзяр-жаваў замежную палітыку, што магчы-ма Францыя навет выйдзе з Атлянтыч-нага пакту й збліжыцца з Савецкім Са-юзам, ня збыліся. Дэ Голь аказаўся на-

важаным староньнікам узаемнага су-працоўніцтва з Захадам, цеснага саюзу зь Нямецкай Фэдэральнай Рэспублікай і наважаным праціўнікам Савецкага Са-юзу.

Адважным ходам Дэ Голь разьвязаў і праблему францускіх уладаньняў у Аф-рыцы, даўшы права каляровым народам свабодна пастанаўляць аб сваім лёсе. Усе заморскія францускія ўладаньні выказалі волю астацца ў складзе фран-цускай вуніі за выняткам Гвінэі, якая абвесьціла поўную дзяржаўную неза-лежнасьць. Больш скамплікаваным аста-ецца пытаньне Альжыру, які як сказа-на вышэй, зьяўляецца інтэгральнай ча-сткай францускае мэтраполіі. Аднак і ў дачыненьні да Альжыру Дэ Голь запра-панаваў Альжырцам таксама свабодна выказаць іхную волю ў справе дзяржаў-нага статусу краіны шляхам агульнага галасаваньня. Ня гледзячы на тое, што эгзыльны ўрад Альжыру, якія кіруе ан-тыфранцускімі рухамі ў краіне, яшчэ канчальна ня прыняў прапановы Дэ Го-ля з прычыны некаторых фармальных матываў, сытуацыя, аднак, разьвіваец-ца ў кірунку ўзаемнага пагадненьня.

Такім чынам Францыя, якая ў сьнясе палітычным і ў сыстэме заходняе абаро-ны прадстаўляла амаль пустое месца, даступнае для дэструктўйнай акцыі ка-муністых, сталася сяньня палітычнай сілай з адпаведнай свайму гэапалітычна-му палажэньню ўдзельнай вагой у Ёў-ропе.

СЯРЭДНІ ЁСХОД АДВАРНУЎСЯ АД КАМУНІЗМУ

Жэнэўская канфэрэнцыя на найвы-шэйшай узроўні, адбытая летам 1955 го-му, адкрыла дзьверы Саветам для каму-ністычнай інфільтрацыі на Сярэднім Ёс-ходзе. Аб'ектам камуністычнай афэнзы-вы стаўся ў першую чаргу Ёгіпт, які, пад правадырствам здольнага й амбітнага палкоўніка Насэра, ачольваў нацыяна-лістычны панарабскі рух краінаў Ся-рэдняга Ёсходу, ськіраваны сваім астр-ёмным супраць Захаду.

Гэтую сытуацыю ўдала выкарыстаў Савецкі Саюз, які, заахвараваўшы эка-намічную й вайсковую помач адсталаму Ёгіпту, пачаў сур'ёзна замацоўваць свае пазыцыі над Нілям. Пасья Ёгіпту ма-скаўскія ўплывы пачалі пранікаць і ў іншыя арабскія краіны, як Сырыя, Яр-данія й Лібанон, а навет і ў Пэрсію. Іс-навала сур'ёзная загроза, што камуні-стыч эмогуць на Сярэднім Ёсходзе за-мацавацца на стала і выціснуць адтуль уплывы Захаду. Гэтая загроза для За-хаду была асабліва небясьпечнай, калі

Беларусам — выгнаньнікам

(Заканчэньне з 2-ой бач.)

нашых ня вучылі нянавісьці да бліжніх, так як у суседніх, але дбайліва ахоўвалі прамень сьвятла, што зьрыка заглядаў у найглыбейшыя цемры невучтва і нясьведамасьці. Краіна наша слыла зь пія-нэраў, што ня толькі здабылі шмат пер-шых асягненьняў у галіне асьветы ўдо-ма, але несьлі зьніч веды ў суседнія дзяржавы, на ўсход і на захад. Майстры нашы й скульптуры будавалі сьвятыні, каб славіць Госпада, школы й дамы для народу, а не гастрылі зброі, каб пашы-раць гвалт і разбой, які ніколі ня меў асноваў у характары Беларуса. Аб аба-ронных пікі і шчыты продкаў нашых разьбіваліся татарскія горды, крывац-кія ордэны й маскоўска-мангольская чу-ма. Трагэдыйяй народу нашага было тое, што надта даверлівым быў да чужын-цаў, занадта вялікае й шляхотнае меў сэрца. Не спасьцярог у пару, што сіла для абароны межаў сваіх павінна быць не слабейшая чымся тая, што рыхтава-лася іншымі з мэтай захопніцтва.

Суседзі нашыя з захаду й усходу доў-гімі стагодзьдзямі гастрылі зубы й пра-нулі нашае крыві. За неасьцярожнасьць мы дорага заплацілі, бо кроў гэта па-плыла рэкамі й вось ужо даўно ня вы-сьыхае рэчшыца народных цяргеньняў. Зямелька наша дарага ў сьнежна сьвяты-нямі ахвяраў, курганамі-магіламі, руіна-мі абаронных цьвярдзеньняў. Скарбы на-шы народныя спачываюць у чужых му-зэях, банках і галэрэях, а пракляты на-шчадак няслаўнага Івана Грознага й Пётры Першага апляваў і апанігнў па-сад Рагнеды й Вітаўта.

Мы не выхваляемся вялікімі цяргень-нямі, бо вялікі ня той, хто слыве ў раз-бойніцтве й перамозе, а плача ў нядолі, а той, хто сьціплым і вялікадушным быць умее на шчыце свае магутнасьці ды захавае вернасьць ідэялам сваім і мужнасьць ды вытрываласьць у пра-дольных фізычных і духовых цяргень-няў. Цешымся й ганарымся тым, што ні-якія ліхалёпцы ці прылады чужога гвалту над народам нашым не перарэза-лі асноўнай тканіны ягонае жыцьцясці,

і што сяньня непераможны беларускі арганізм буйнее новымі маладымі па-расткамі, што ў будучыні выцягнуцца да сонца каронаю прыгожае ярышыны сярод ліхога пустазелья.

Нам варта ўжо раз і назаўсёды наву-чыцца, што дабрата, вялікадушнасьць і любоў да іншых маюць сваю меру, аса-бліва-ж калі тымі іншымі могуць быць патэнцыяльныя нашы ворагі. Колькі-б даброці ня мелі мы ў народным сэрцы сваім, як кожна ня трымаліся-б навукі Валадара Зямнога й Нябеснага, мусім не забывацца ані на хвіліну, што жы-вём на зямлі й знаходзімся сярод ваў-коў. Пастух ня хваліць сваіх авечак за тое, што яны, зьбіўшыся ў кучу й не парупіўшыся аб абароне бездапаможна-га, сочаць як пражэрглівыя ваўкі цяга-юць сяброў стада. Гэтак і Бог не пахва-ліць бездапаможных з прычыны іхнае незараднасьці. Калі на недахоп зарад-насьці ў народзе нашым наракаць не даводзіцца, то трэба зь вялікім націскам сказаць, што на этапах гісторыі Белару-сі мы часенькага адкідалі ў бок зброю, каб узяцца за плуг тады, як надыхо-дзіла грозная хмара, і сяньня гаруем перазь меру з прычыны неасьцяро-жнасьці ў мінулым.

Дбайліва мусім гартаць бачыны мі-нуўшчыны нашай, ператрасаць-аналі-заваць памылькі продкаў, каб не паў-тарыць іх цяпер ці ў будучыні. Із скарб-ніцы культуры й навукі сьвету здабы-маць мусім пэрлы й дыяманты веды, карыстацца імі ды бесьперапынна шлі-фаваць і песьціць іх, каб маглі пера-даць на ўжытак і дабро наступным па-каленьням.

Не забываймася, што апрача прысуду Валадара Зямнога й Нябеснага будуць судзіць нас і нашчадкі. Жыцьцё наша ёсьць адно адным кароценькім злуччым у ланцугу бязьмежнага часу й шкадава-та траціць яго на гадоўлю сычэнькага жываца ці выключна на памножаньне свайго матар'яльнага багацця. Няма нічога цяжэйшага для думаючага чала-века, як пры адыходзе ў магілу мучыць-ца сьведамасьцям, што згнаў жыцьцё

ўзяць на ўвагу нязвычайна важнае эка-намічнае й стратэгічнае значаньне Ся-рэдняга Ёсходу для вольнага сьвету.

Пазьней, аднак, аказалася, што Насэр, ахвотна прыймаючы савецкую помач, меў на мэце вылучна ажыццёўленьне сваіх нацыяналістычных панарабскіх плянаў, навет і ня думаючы зрабіць Ёгіпт савецкім сатэлітам. Спробы прака-муністычных дзяржаўных пераваротаў у Ярданіі й Лібане былі сваечасова спа-раліжаваныя высадкай у гэтых краінах амэрыканскіх і ангельскіх войскаў.

Тады Масква, пацярпеўшы няўдачу ў Ёгіпце, Ярданіі й Лібаноне, паставіла стаўку на Ірак. Пры ейнай выдатнай по-мачы ў ліпені 1958 году адбыўся дзяр-жаўны пераварот у Багдадзе, у выніку якога прыйшоў да ўлады палкоўнік Ка-сэм, які таксама быў арабскім нацыяна-лістым, але дзеля замацаваньня свайго становішча быў змушаны абапёрціся на камуністых і даць ім шырокія магчы-масьці ўплываў ў арміі й адміністрацыі.

У вадказ на камуністычную загрозу летам сёлета ўспыхнула антыкамуні-стычнае паўстаньне ў Мосулу, ісьціра-ванае й падтрымліванае Ёгіптам, якое, аднак, было крывава здрушанае. Хутка, аднак, і Касэм, выкарыстаўшы, як і пе-рад гэтым Насэр, савецкую дапамогу, пайшоў собскай дарогай, незалежнай ад Масквы, і распачаў войстрыя рэпрэсіі супраць камуністых.

Крывавае здрушэньне мосульскага паў-станьня ў Іраку прывяло да войстрай супрацьакцыі Насэра супраць камунізму й Савецкага Саюзу. Сытуацыя на столь-кі зьмянілася, што Ёгіпт, яшчэ нядаўна будучы апанаваны савецкімі ўплывамі, абвесьціў сьвятую вайну супраць каму-нізму. Гэтым чынам, савецкія спробы замацавацца на Сярэднім Ёсходзе пра-валіліся поўнасьцю.

КАМУНІСТЫЧНАЯ ЭКСПАНСІЯ Ў ПАЎДЗЁННА-ЁСХОДНЯЙ АЗІ

Пачалася ад Тыбэту. Вясной мінаю-чага году Тыбэтанцы паднялі збройнае паўстаньне супраць кітайскіх камуні-стых, якое было крывава здрушанае, а палітычны й рэлігійны правадыр Тыбэ-ту Далай Ляма быў змушаны ўцякаць у Індыю. Чырвоны Кітай ужо ад даўжэй-шага часу замацоўваў свае пазыцыі ў Тыбэце. За Тыбэтам заступілася Індыя, што ў сваю чаргу прывяло да кітайскіх абываачаньняў Індыі й ейнага прэм'-ера Пандыта Нэру ў агрэсьўных плянах супраць Кітаю. Яшчэ большая праяві-лася варожасьць чырвонага Кітаю су-праць Індыі, калі Пандыт Нэру, пад ці-скам нацыяналістычнай кангрэсавай партыі, палічыў неабходным распусьціць апанаваны камуністымі ўрад індыйскага штату Кэрыяла.

Не падлягае сумлеву, што Тыбэт, го-тая пустынная й родка заселеная краіна, сам па сабе для Кітаю не прадстаўляе ніякай вартасьці. Але з гледзішча стра-тэгічнага ён зьяўляецца мостам для пранікненьня камуністычнай экспансіі ў Ін-дыю. Пазьнейшыя выпадкі паказалі, што якраз у гэтым сьнясе чырвоны Кітай на-мераны выкарыстаць Тыбэт. Бо вось здшўшышы паўстаньне Тыбэтанцаў, кі-тайскія войскі ўвайшлі на паўнучную тэрыторыю Індыі, што прывяло навет да лікальнага збройнага канфлікту між ін-дыйскімі й кітайскімі войскамі. Адна-часна з гэтым пачаўся камуністычны на-ступ на Ляіс.

Беспасярэднім вынікам камуністычнай экспансіі ў кірунку Індыі было тое, што Індыйцам пырака адкрыліся зочы на камуністычную загрозу. І хоць Пандыт Нэру й надалей верыць, што ўдасца на-ладзіць прыязныя дачыненьні з Кітаем, індыйскае грамадзтва, а таксама насель-ніцтва іншых вольных краінаў Паўдзён-на-Ёсходняй Азіі пачало ўсьведамляць камуністычную небясьпеку. Гэта толькі пачатак і трэба спадзявацца, што ў неда-лёкай будучыні Індыя, падобна як і арабскія краіны Сярэдняга Ёсходу, ста-нецца арэнай важных падзеяў. Незалеж-на ад таго, чым гэтая падзеі скончацца, усё гаворыць затым, што апанаваньне Паўдзённа-Ёсходняй Азіі мірным шля-хам, да чаго імкнуліся камуністыя, ня ўдасца. Эвэнтualьны збройны паход Кі-таю супраць Паўдзённа-Ёсходняй Азіі прывядзе да інтэрвэнцыі Амэрыкі.

Пазьтўныя для вольнага сьвету вынік далёкаўсходніх падзеяў той, што краіны Паўдзённа-Ёсходняй Азіі, як перад го-тым і краіны Сярэдняга Ёсходу, почи-наюць вылучацца ад карыснага для ка-муністых нэўтралізму й мабілізуюць усе маральныя сілы да абароны перад чыр-вонай загразай.

ПАДАРОЖЖА ПРЭЗЫДЭНТА АЙЗЭНГАЎЭРА

Цяперашняе падарожжа прэзыдэнта Задзіночаных Штатаў Айзэнгаўэра ў дванадцатэ сталіцаў ўэрапейскага, аф-рыканскага й азіяцкага кантынэнтаў за-мыкае найважнейшыя палітычныя па-дзеі гэтага году. Палітычны сэнс гэтага нязвычайнага падарожжа вызначае ей-

К. Акула

(Заканчэньне на 6-ай бач.)

Літаратурны Дадатак

Уладзімер Дубоўка

У гісторыі беларускае літаратуры імя ўладзімера Дубоўкі астанецца назаўсёды, як ініцыятара, галоўнага арганізатара, ідэйнага й літаратурнага кіраўніка беларускага літаратурна-мастацкага згуртавання «Узвышша», якое паўстала ў 1926 годзе й было бальшавікамі зьліквідаванае ў 1930 годзе, а ягоныя сябры, зь нямногімі выняткамі, былі арыштаваныя й высланыя ў Сібір і запалярную Поўнач. Супрацьдзеячы літаратурнай казёнішчыне, згуртаваньне «Узвышша» й ягоны друкаваны месячны орган таго-ж назову паставілі сабе мэтай верна сьцерагчы нацыянальныя традыцыі беларускае мастацкае літаратуры й падняць яе да вышэйняга мастацкай дасканаласьці літаратурных дасягненьняў эўрапейскага Захаду. Адсюль і назоў самога згуртаваньня.

За сваю літаратурную дзейнасьць Дубоўка разам з многімі сваімі літаратурнымі сябрамі быў у 1930 годзе арыштаваны й высланы на 5 год у Яранск былай Вяцкай губэрні; у 1934 годзе быў пераведзены ў Чабаксары Чуваскай Аўтаномнай ССР; у 1935 годзе атрымаў два

дадатковыя гады ссылкі; у 1937 годзе, падчас жудаснай яжоўшчыны, быў паўторна арыштаваны. Ад гэнага часу загінуў па ім усякі сьлед. Думалі, што Дубоўкі няма ў жывых.

Але ў 1957 годзе, у часы палітычнае «адлігі» Дубоўка быў рэабілітаваны, вярнуўся ў Менск і аднавіў літаратурную дзейнасьць. Галоўным ягоным цяперашнім жанрам зьяўляецца вольнае літаратурнае парафразаваньне ўсходніх казачных матываў. З адной такой казкай «Дзяўчына й кілім» ніжэй знаёмім нашых чытачоў.

У сувязі із 150-ай гадавінай нараджэньня вялікага польскага рамантыка Юльёша Славацкага, якая прыпадае на сёлетні год, Дубоўка пераклаў на беларускую мову адзін з найпрыгажэйшых вершаў польскага паэты «Мой заповіт». З гледзішча мастацкай дасканаласьці гэты пераклад бадай ня мае сабе роўных у беларускай перакладніцкай літаратуры, а сам зьмест вершу шмат у чым нагадвае лёс самога Дубоўкі. Дзеля гэтага таксама й гэты твор ніжэй прапануем увазе нашых чытачоў.

Пра дзяўчыну і Кілім

Усходняя казка

1

Ноч прышла — на барханы, на выдмы, у сьвет.
Ноч сабрала фіялкі із сьвету усе.

Неба сіняе стала самой сінявой,
Бо красуюць фіялкі ля адной.

І саткала зь іх вечнасьць чароўны кілім,
І рассыпала перлы па ім і над ім.

А яны мільгацяць, зіхацяць над зямлей,
А яны зіхацяць нада мной, над табой.

І на кожнай пярыліцы, на зорачцы той,
Што паўсталі над намі адна ля адной,

І легенды, і казкі, і песьні усе
Над сусьветам ідуць у цудоўнай красе.

Я вазьму табе казку такую адну,
Над барханам сыпчым яе разьвіну.

Хоць у казках гавораць мінулага дні,
Але ёсьць і наступнага ў казках агні.

Саксаул разгарэўся на нашым кастры,
Не пагасьне касьцёр наш да самай зары.

Хай вясе́ла зьвініць, на ўсе струны сурнай,
Пра дачку пастырову сыпяе няхай.

2

У старыя часы, навет вельмі даўно,
Што замыты на самае морскае дно,

Што ня вернучца больш аніколі да нас,
Бо ня вычарпаць мора да самага дна, —

Жыў пастыр на зямлі. Век ён стада ганяў, —
Не сваё — падышахава. Ўстаўшы да дня,

Ён за дзень абыходзіў вялізны абшар
Ён з дачкою сваёю і жыў ля кашар.

А дачка уладала такою красой,
Што ніхто і ня бачыў падобнай другой.

Падышаху казалі: «На сьвеце — адна!
Хараства незару́нае мае яна...»

Падышах пасылае сватоў да яе.
А яна тым сватом запытаньне дае:

— А якім рамяством уладае ўладар?
Ён-жа навет ня здольны хадзіць ля кашар.

За таго выйду замуж, хто ведае сам,
А ня толькі з чужога жыве рамяства...

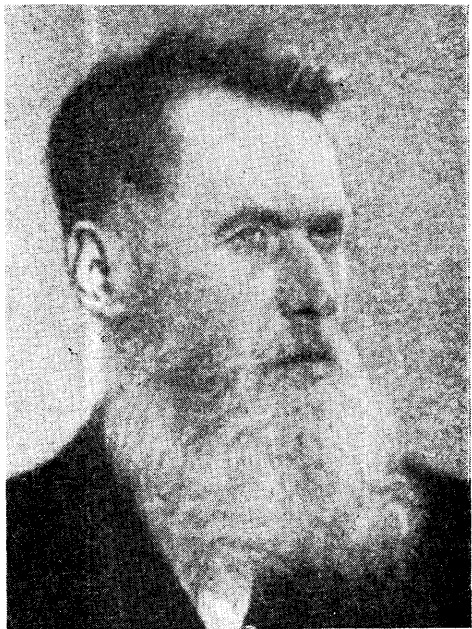
Агарнуў тых сватоў проста некай жаж:
Як на гэткі адказ паглядзіць падышах?

Можа ён загадаць і павешаць сватоў!
Запраўды, вось т а к о й — ня чу́тно з пра́д-
вякоў:

І на постаць яна — прыгажэй не знайсьці,
А на розум — такіх і ня зналі ў жыцьці...

Падышах узлаваўся, пачуўшы адказ,
Пра сватоў і забыўся, на шчасьце, якраз.

— Што яна? Хто яна? Звяр'яцела, ці што? —
Мне падданы увесь неаглядны прастор!

Я — ўладар і жывых і усіх няжывых,
Я магу ўсё зрабіць, што надумаю, зь іх.

Гаспадар я на скарбы ўва ўсёй старане.
Дык на ліха яшчэ рамяство для мяне?

І на гэтым спыніліся сваты усе.
Не гаворыць ніхто больш аб гэтай красе...

3

Праз разложысты стэп ехаў сам падышах,
І якраз, як на тое, дзяўчына прайшла.

Прыпынілі і коні хаду ля яе,
Ад здзіўленьня застыў падышах на сядле.

А пасья ўздыхнуў ён узняўшы руку:
— Запраўды, я ня бачыў такой на вяку...

І маўчалі усе ля яго і за ім,
Разважалі маўкліва усе аб адным,

Разважалі маўкліва усе пра адну...
Ды, нарэшце, каня падышах тузануў.

А яна адышла — і няма анідзе...
Павярнуўся тады падышах да людзей:

— Запраўды, я ня бачыў такой на вяку...
і сьхіліў галаву да сядла, на луку...

А пасья — як правёў бізуном па кані...
Як з-пад конскіх капыт заільсьнелі агні...

У стэп, да кашараў, дзяўчына прайшла,
У палац свой ізь сьвітай ляцеў падышах...

4

Заклікаюць візіраў на раду ў палац,
А нарада нялёгкая тая была:

— Вы скажыце, якое мне ўзяць рамяство?
Маё сэрца паранена тым хараством...

І сядзелі яны, разважалі яны,
Перабралі рамэствы усёй стараны.

А пасья — пагадзіліся ўсе на адным:
Навучыцца ня шкодзіла-б выткаць кілім.

Запасілі настаўніка — майстра з майстроў.
Да яго падышах у навуку пайшоў.

Пахадзіў ён багата ля ткацкіх ставоў,
Папсаваў ён нямала ўсялякіх нітоў.

Гэта-ж добра вядома старым і малым:
На рабоце ня возьмеш гарбом ты адным.

Часам хто і слабейшы, ды спрытнай рукою
Зробіць больш за дужэйшых работы цяжкой.

Але як ні было-б, а навуку прайшоў:
Нездарма пахадзіў каля ткацкіх ставоў.

Навучыўся кілімы ён добрыя ткаць,
і выходзіў з работы кілім за дзён пяць.

5

Падышах, апрануўшыся як найбядней,
Не аднойчы хадзіў паміж простых людзей.

Ён цікавіўся тым, як жывуць запраўды
Кішлакі і ягоныя ўсе гарады.

Ці здаволен ці не увесь просты народ,
Ці ня крыўдзяць дужэйшыя ўдоў і сірот,

Бо хапала на сьвеце заўсёды маны...
Падышах апрануў на сябе лахманы

І пайшоў цераз плошчы, завулкі, на баз:
У прыгоду цяжкую і трапіў якраз...

Так здараецца часам, што навет мудрэц
Не прадбачыць, які яму будзе канец...

І багацьце вялікае мае другі,
І далёка, здаецца, яшчэ берагі, —

А спынілася ўсё — і няма берагоў,
І самога няма, і сумоты яго...

Вось чаму і гавораць, што навет мудрэц
Не прадбачыць, калі яму будзе канец...

6

Падышах памаленьку праз горад ідзе,
На сады пазірае, на розных людзей,

Як працуюць яны, як гуляюць яны...
Так, урэшце, дайшоў да адной чайханы.

Заплаціўшы мядзяк, у куток адышоў
І чакае, пакуль пададуць яму плоў.

У чаканьні у гэтым зірнуў навакол
І натрапіў пагляд на запраўдных ваўкоў, —

Поруч з ім, жабраком, у кутку, ля стала,
Зладзіяная зграя на змове была.

Ф. КУШАЛЬ

4)

Ваюй-жа, народзе! Беларускае паўстаньне 1863-64 гадоў

У Менску й Меншчыне было тады вельмі неспакойна. Мураўёў падазраваў, што ў месьце мусіць быць добра арганізаванае й вельмі добра заканспіраванае паўстанскае кіраўніцтва. Таму, 4-га студзеня 1864 году Мураўёў паслаў у Менск жандармскага палкоўніка Лосева з заданьнем высачыць і зьліквідаваць тамтэйшую тайную паўстанскую арганізацыю. З прыездам Лосева, у месьце пачаліся масавыя арышты.

Тымчасам, Каліноўскі вызначыў маладога Парафіяновіча на становішча паўстанскага камісара ў Магілёў. Аднак Парафіяновіч меў яшчэ паехаць у Пецяярбург і завезці тамтэйшаму камітэту грошы. Падарозе ў Пецяярбург, на станцыі ў Менску, Парафіяновіча арыштавалі жандармы Лосева. Якія мэты допыту тарнавалі яны да Парафіяновіча, — няведама, але 19-цігадовы хлапец ня вытрываў і заламаўся. Ён выліў жандармам адрыв і мянушку Каліноўскага ў Вільні й усю сетку паўстанскае арганізацыі, яму ведамую. У выніку заламаньня Парафіяновіча неўзабаве былі арыштаваныя Каліноўскі й яшчэ 89 чалавек. За сваю вялізную пасьлугу расейскім уладам Парафіяновіч ня быў суджаны разам з усімі, але высланы Мураўёвым на вольнае пасяленьне ў Сібір. Вось, што пісаў у гэтай справе Мураўёў князю Даўгарукаву ў рапарце, узятым із Зборніку Інбелкульту, у перакладзе з расейскае на беларускую мову:

— «Разгледзеўшы справу дасьледу над былым студэнтам Кіаўскага Ўнівэрсытэту шляхціцам Менскае губэрні Вітальдам Парафіяновічам, я знаходжу, што ён быў сябрам рэвалюцыйнае арганізацыі сыяраша ў Магілёўскай, а пазьней у Мен-

скай губэрні, дзе й займаў пасаду ваяводзкага камісара. Хоць за прыгаданае злачынства Парафіяновічу належыцца суд і пакараньне з усёю жорсткасьцю закону, аднак, бяручы на ўвагу ягонае чыстасардэчнае пакаяньне, выкрыцьцё іншых супольнікаў Менскае й Віленскае рэвалюцыйных арганізацыяў, у якіх, у выніку гэтых сьветчаньняў шмат хто і ў тым ліку тыя, што сталі на чале арганізацыяў, ужо арыштаваныя, а гэтак сама бяручы на ўвагу й маладыя гады Парафіяновіча, якому 19 год, я, паводля нададзенай мне ўлады, вырашыў: не аддаючы Парафіяновіча суду, абвесьціць яму Ўсёласкавейшае Ягонага Імпэратарскага Вялічства прабацьне й выслать на жыцьцё ў Томскую губэрню пад сьрогі нагляд паліцыі.

Паведаміўшы аб гэтым начальніку Віленскае губэрні дзеля выкананьня, маю гонар падаць Вашай Сьветласьці да ведама.

Генэрал ад Інфантэрыі Мураўёў»

Здарэньне з Парафіяновічам Якуб Гэйштар выкарыстаў, каб зьвінаваціць пасьлей Каліноўскага ў тым, быццам ён цалкам ня знаўся на людзях. Але ці запраўды Каліноўскі гэтак блага на іх знаўся, рэч сумлеўная. Бліжэй да праўды будзе хіба тое, што Каліноўскі не заўсёды меў з каго выбіраць, бо людзей да працы нестала, ды і з тых, што былі, ня ўсе адпавядалі ягоным вымаганьням і дазнаньню.

АРЫШТАВАНЬНЕ, СУД І СЬМЕРЦЬ КАЛІНОЎСКАГА

Будучы ў Вільні, Каліноўскі часта зьмяняў кватэры й прозьвішчы. Некаторы час ён жыў на Зарэччы пад прозьвішчам Макарэвіч, пасьлей на Антокалі пад прозьвішчам Чарнякоўскі. Апошняя ягоная кватэра была ў Свята-Янскіх мурах, у тэй іх частцы, дзе была дзяржаўная расейская гімназія. Каліноўскі жыў тутка пад прозьвішчам Ігната Вітажэнца ў кватэры аднаго з настаўнікаў, што выехаў быў часова зь Вільні. (У ся-

лянскіх беларускіх масах Каліноўскі быў ведамы толькі пад імём «Кастусь»). Захоўваўся Каліноўскі ў Вільні вельмі адважна, хадзіў па месьце, не хаваючыся. У згаданыя дні распаўсюдзіўся пакараньні сьмерццой паўстанцаў, што рабілася звычайна раніцамі. Засуджаных на публічнае павешаньне паўстанцаў вялі з Дамініканскіх муроў, замененых на турму, пехатою, пад моцнаю вартаю, на Лукіскі пляц, дзе была пабудаваная шыбеніца. І кожны раз вялізарны натоўп праводзіў засуджаных на сьмерць, аж да шыбеніцы. У гэтых трагічных працэсіях браў заўжды ўдзел і Каліноўскі, праводзячы сваіх сяброў да іхнае апошняе зямное мэты.

Пасьля допыту Парафіяновіча, палкоўнік Лосеў адразу-ж паведаміў Мураўёва аб прыбраным прозьвішчы й адрывы Каліноўскага. Аднак, Парафіяновіч ня ведаў нумару кватэры. Таму, уначы з 9-га на 10-га лютага 1864 году вялікая колькасьць войска й паліцыі абкружыла ўсе вуліцы, на якія выходзіць Сьвята-Янскія муры, а паліцыяны патруль пайшоў па кватэрах, спраўджаючы дакуманты ўсіх жыхароў згаданых муроў. Ідучы па сходах у будынку, дзе жыў Каліноўскі, паліцыяны сустрэлі чалавека із сьвечкай у руках. — «Вашае прозьвішча?» — спытаўся патруль. — «Вітажэнц, адказаў, нічога ня падазраючы чалавек, які быў Каліноўскім. У гэты момант ён і быў арыштаваны.

Досьледы над Каліноўскім вяліся адмысловай камісіяй пад старшынствам генэрала Сабалеўскага. У часе досьледаў, Каліноўскі трымаўся нязвычайна мужна. Ён ня выдаў нікога зь сяброў, прыняўшы ўсю віну на сябе. Аж да выкананьня прысуду, яго трымалі ў Дамініканскіх мурах.

Пачаўся суд. Перад судзьдзімі Каліноўскі часта з абвінавачанага ставаўся абвінавальнікам, вылічаючы перад судам усе нязлычаныя крыўды, якія рабіліся беларускаму народу пад расейскім панаваньнем. Паўстаньне Каліноўскі цалкам апраўдваў, як адзіную магчымасьць палепшаньня запраўды ня-

№ 47-48 (483-484)

БАЦЬКАЎШЧЫНА

5

Аднаго з гэтай зграі забралі ў турму,
Вось яны і шукалі ратунак таму.

І надумалі: **ўзяўшы з сабой** жабрака,
Памяняць у турме на свайго дружбака.

Ім вядома — на грошы паквапіцца кат,
А павесіць ён кажнага бліжняга рад.

Як надумалі, так і зрабілі яны, —
Падышаха забралі з тае чайханы.

Зацягнулі яго, як здабычу, у лёх.
Тут напэўна ня будзе ніякіх памог.

Падышах ачуняў ад дарогі цяжкой
І дачуўся, зь якою спаткаўся бядой.

Ні адзін не прадбачыў ягоны мудрэц,
Што такі падышаху надыдзе канец.

І ня сьніў ён і сам аніколі аб тым,
Што яго адратуе... звычайны кілім.

7

Падышах пачынае прасіць зладзяёў,
Каб яго адпусьцілі зь няволі дамоў.

— Заплачу, — кажа ён, — дарагою цаной,
А яны выскалкюцца з просьбы такой:

— Ты рызьзя нацягаеш нямала з гразі,
Ды ня знойдзеш ты золата ў гэтым рызьзі...

Падышах пачынае гаворку ізноў,
Падышах пачынае благаць зладзяёў:

— **Я** такое трымаю ў руках рамяство,
Я такое магу вам стварыць хараство,

Што і золата прыдзе адразу за ім:
Дайце волю — я вытку цудоўны кілім!...

Зацікавілі слова разбойнікаў тых,
Адшукалі яны панажы і ніты,

Адвялі свайго вязьня ў васобны пакой.
Там ён выткаў кілім сваёй спрытнай рукой.

Зладзіі задзівіліся вельмі тады:
На кіліме жывыя паўсталі сады...

Узялі на кірмаш і прадалі кілім,
За яго заплацілі дыргэмамі ім.

Так, пазнаўшы, што вязень мастак не благаі,
Загадалі, каб выткаў адразу другі.

Ён адразу і выткаў ім новы кілім,
Пекната, як жывая, паўстала на ім.

Падабраны і барвы — няма прыгажэй,
Аж кранаюць узоры за сэрца людзей.

Выткаў гэрбы свае ён на самых брыжах,
Каб пазналі, што ткаў яго сам падышах.

Ён парадзіў аднесьці кілім у палац,
Каб і вартая плата за працу была.

8

У палац да візіраў прышлі зладзіі,
А візіры — адзін аднаму:

— Паглядзі!

Сьвет не бачыў падобнай мастацкай рукі:
Хай ацэняць цудоўны кілім мастакі...

Чалядзінцы паклікалі майстра майстроў.
Да кіліма цудоўнага той падыйшоў.

Паглядзеў, задзівіўся: галосіць душа,
Бо сама пекната на кілім узышла:

Падабраны і барвы — няма прыгажэй,
Аж кранаюць узоры за сэрца людзей.

А пасля, як заўважыў гэрбы на брыжах,
Ён пазнаў, што мастак той быў — сам падышах...

Ухваліўшы кілім, ацаніўшы кілім,
Заплацілі багата разбойнікам тым.

Далі многа дыргэмаў ды сьледам пайшлі
І ў зладзейскім кубле падышаха знайшлі.

Зладзяіная зграя канец свой знайшла,
У палацы вярнуўся тады падышах.

9

Першым словам падзякаваў майстра майстроў
За мастацтва, якое праз майстра знайшоў.

Ён дарункам багатым яго надарыў,
Каб ня ведаў нядолі настаўнік старэй.

А пасля так сказаў ён, узьняўшы руку:
— Як яна, я ня бачыў такой на вяку!

І ня толькі красой, гэта мала яшчэ, —
Можа навет і шкло перад сонцам блішчэць, —

Але розум яе, нязвычайны такі,
Даў мне талент запраўды для гэтай рукі...

Забірайце кілімы з сабою, сваты,
Гэта будзе дарунак мой для пекнаты!

Зіма на Беларусі

Мой заповіт

Жыў я тут з вамі, пакутаваў з вамі і плакаў,
Сяньня ад вас адыходжу навекі ў нябыт я.
Варты пашаны ня быў для мяне абыякім,
Ваша нядоля тугою маёй апавіта.

Не пакідаю ніякага спадчынаёмца,
Ані для лютні маёй ні наймення.
Імя маё праляціць, як маланка, пад сонцам,
Будзе, як пошчак, ісьці праз усе пакаленьні.

Тыя, што зналі мяне, у паданьнях адзначце,
Што маладосьць маю ўсю я аддаў для народу,
На баявым караблі быў заўсёды на мачце,
Гінуць пачаў карабель — зь ім пайшоў і пад вodu.

Хто будзе думаць аб лёсе айчыны каханай,
Калі ў ім знойдзецца кропля сьвятога
[сумленьня,

Сам я выткаў іх, сам іх падам маладой,
І скажу ёй, Аніры каханай маёй:

«Рамяством я сваю зратаваў галаву,
Значыць я із свайго рамяства і живу...»

Павыводжаны коні, грымяць капыты,
А з палацу кілімы выносяць сваты.

Ён свайго асядлаў стэпаваго кая,
Асядлаў сваіх і сябры, і радня.

А пасля як правёў бізуном па кані...
Як з-пад конскіх капыт заільсьнелі агні...

Як над стэпам шырокім закурыўся пыл, —
Ён далейшую дзею усю і закрыў...

Уладзімер Дубоўка

Скажа, што дух мой быў славаю продкаў
[убраны,
І ня бывала на ім жабраваных адзеньняў.

Хай дружбакі мае прыйдуць паўночнай
[часнай,
Возьмуць з грудзей маё сэрца і спяляць з
[альвасам.
Той, што дала яго, прах застанецца ад сына,
Доўг свой адбуду і сьвету і матцы тым часам.

Хай дружбакі мае сядуць ля поўнае чары,
Сховы мае хай зап'юць хоць уласнай нядоляй.
Духам я стану — зьяўлюся да іх, як прымара,
Дасьць Бог пакуту — ня ўбачымся больш мы
[ніколі.

Я заклінаю: жывыя, надзеі ня траьце!
Перад народам трымайце асьветы паходню.
Трэба памерці — адзін па адным паіраіце,
Але руйніўце варожую сілу вы штодня.

Што да мяне — вам маленькую дружбу пакіну
Тых, што маглі пакахаць маё гордае сэрца.
Згодзен пайсьці ў неаплаканую дамавіну,
Доўг свой увесь я адбыў напярэдадні смерці.

Здолее хто перазь сьвет, абыякасьці поўны,
Так перайсьці, як вось я перайшоў, без
[авацый?
Быць рулявым на напоўненым духамі чоўне,
Так, як яны, няпрыкметна з жыцьцём
[разьвітацца?

Усё-ж застанецца мая вам фатальнае сіла,
Што пры жыцьці магла толькі... чало мне
[аздобіць.
Будзе нябачна гнясьці вас яна да магілы,
Можа калі хлебажэрцаў анёламі зробіць.
1839 г.

ЎСІХ БЕЛАРУСКІХ СТУДЭНТАЎ
І АКАДЭМІКАЎ НА ЭМІГРАЦЫІ,
НАШЫХ СЯБРОЎ І СЫМПАТЫ-
КАЎ, ВІНШУЕМ ІЗ СЬВЯТАМІ
НАРАДЖЭНЬНЯ ХРЫСТА Ъ ЖА-
ДАЕМ ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА
ГОДУ!

Галоўны Ўрад
Беларуска-Амэрыканскага
Акадэмічнага Таварыства
ў ЗША

БАЦЬКАМ І ВУЧНЯМ БЕЛАРУ-
СКАЕ ПАРАХВІЯЛЬНАЕ ШКОЛЫ
Ў НЬЮ БРАНСВІКУ, Н. ДЖ.,
ЖАДАЕМ ВЯСЭЛЫХ СЬВЯТАЎ
РАСТВА ХРЫСТОВАГА Ъ ШЧА-
СЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

Настаўнікі
Беларускае Парыхвiяльнае
Школы

УСІХ БЕЛАРУСАЎ У НЯМЕЧЧЫ-
НЕ, А ТАКСАМА НАШЫХ СУ-
РОДЗІЧАЎ УВА ЎСІМ СЬВЕЦЕ
ВІТАЕМ З КАЛЯДНЫМІ СЬВЯ-
ТАМІ ДЫ ЖАДАЕМ ШЧАСЬЛІ-
ВАГА НОВАГА ГОДУ!

Беларускі Нацыянальны Камітэт
у Нямеччыне

людзкага жыцця беларускіх сялянскіх масаў. Суд узяў на ўвагу ягоныя шляхотныя імкненьні й прысудзіў на ганаровае пакараньне сьмерцый — расстраляньне. Калі, адылі, пастанова суду трапіла дзеля зацьверджаньня да Мураўёва, ён зрабіў на ёй гэткую зацемку: «Згодны, але павесіць». Суд сабраўся яшчэ раз і зрабіў, згодна з жаданьнем Мураўёва, іншую пастанову. Новы прысуд быў зацьверджаны Мураўёвым 5-га сакавіка 1864 году.

Раніцою 22-га сакавіка 1864 году перад Дамініканскімі мурамі ў Вільні стаў ужо вялізны натоўп народу. Браны баранілі пешыя й конныя аддзелы войска. А гадз. 9-ай раніцы брама адчынілася і, праводжаны турэмнаю вартаю, на вуліцу выйшаў **Кастусь** Каліноўскі. Яго зараз-жа абкружыла колам пешае войска, а тады — коньнікі. На каманду ахвіцэра паход накіраваўся на **Лукіскі** пляц. Сьледам лынуў натоўп, які ўсцяж большаў дарогаю. Каліноўскі йшоў на сьмерць з узнятай галавой, як пераможца, а не, як засуджаны. На **Лукіскім** пляцы, залітым народам, Каліноўскі, стаўшы пад шыбеніцай, глядзеў у натоўп з выразам твару, які сьветчыў аб глыбокім, гордым перакананьні ў справядлівасьць справы, за якую ён аддаваў сваё маладое жыццё. Калі судовы ўрадавец пачаў чытаць судовую пастанову й прачытаў словы «дваранін Канстанцін Каліноўскі», — «Няпраўда!» крыкнуў Каліноўскі, «у нас няма дваран, мы ўсе роўныя!» А неўзабаве — ягонае цела захісталася на шыбеніцы. Гэтак памёр адзін з найвялікшых правадыроў беларускага народу, ведамага гісторыі, «кароль Літвы», «праўдзівы дыктатар, раўнуючы да Варшаўскага ўраду», як піша аб ім Пшыбароўскі.

Перад сьмерцый, Каліноўскі напісаў адозву да беларускага народу, ведамую пад назваю «Ліст з пад шыбеніцы».

— «Беларусы, браты мае родныя», пісаў у ім Каліноўскі, «З пад шыбеніцы маскоўскай даводзіцца мне да Вас пісаць, і можа раз астатні. Горка пакідаць зямельку родную і цябе,

дарагі мой народзе. Грудзі застогнуць, забаліць сэрца, але ня жаль згінуць за тваю праўду... Прыймі-ж, народзе, па шчырасьці маё слова перадсьмяротнае, бо яно як-бы з таго сьвету толькі для добра твайго напісана. Нямаш, браткі, большага шчасьця на гэтым сьвеце, як калі чалавек мае розум і навуку. Але як дзень з ночку ня ходзіць разам, так і навука праўдзівая ня йдзе разам зь няволяй маскоўскай. А пакуль яна ў нас будзе, у нас нічога ня будзе. Ня будзе праўды, багачця і ніякай навукі, адно намі, як скацінай, варочаць будуць, не для добра, адно на пагібель нашу! Ваюй-жа, народзе, за сваё чалавечае і народнае права, за сваю зямлю родную. Бо я табе з пад шыбеніцы кажу, народзе, што тады толькі зажывеш шчасьліва, калі над табой маскаля ўжо ня будзе!»

Як-жа актуальныя гэтыя словы апошняга наказу Кастуса Каліноўскага беларускаму народу й на сьняняшні дзень!

Пасля сьмерці Каліноўскага ягоны мабілізацыйны плян ня быў здзейснены, аднак, паўстаньне на Беларусі працягвалася пад кіраўніцтвам Равіча. Аб гэтым піша ў сваёй кнізе «Апошнія часіны студзеньскага паўстаньня ў 1864 годзе» Пшыбароўскі, даючы пералік большых баёў, а гэта: «25 лютага 1864 году Абуховіч разбіў Расейцаў пад Шчучынам, 7-га красавіка — пад Ядвабнам, 5-га сакавіка — пад Радзілавам». У Горадзеншчыне зацятае змаганьне паўстанцаў з расейскім войскам працягвалася праз увесь 1864 год. Кіраваў ім адзін з найбліжэйшых сяброў і аднадумнікаў Каліноўскага — Валеры Врублеўскі. Мураўёў таксама піша — ў сваіх успамінах, што ў 1864 годзе, калі расейскае войска ачышчала ад паўстанцаў лясы Меншчыны, Магілёўшчыны й Віцебшчыны, яно ўсюды сустрэкала паўстанскія аддзелы, зь якімі мусіла змагацца.

ВЫСНАВЫ

Беларускае паўстаньне 1863-64 гадоў мае вялізарнае значаньне ў гісторыі нацыянальнага адраджэньня Беларускага

Мой заповіт

Скажа, што дух мой быў славаю продкаў [убраны, І ня бывала на ім жабраваных адзеньняў.

Хай дружбакі мае прыйдуць паўночнай [часнай, Возьмуць з грудзей маё сэрца і спяляць з [альвасам. Той, што дала яго, прах застанецца ад сына, Доўг свой адбуду і сьвету і матцы тым часам.

Хай дружбакі мае сядуць ля поўнае чары, Сховы мае хай зап'юць хоць уласнай нядоляй. Духам я стану — зьяўлюся да іх, як прымара, Дасьць Бог пакуту — ня ўбачымся больш мы [ніколі.

Я заклінаю: жывыя, надзеі ня траьце! Перад народам трымайце асьветы паходню. Трэба памерці — адзін па адным памірайце, Але руйнуіце варожую сілу вы штодня.

Што да мяне — вам маленькую дружбу пакіну Тых, што маглі пакахаць маё гордае сэрца. Згодзен пайсьці ў неаплаканую дамавіну, Доўг свой увесь я адбыў напярэдадні сьмерці.

Здолее хто перазь сьвет, абьякасьці поўны, Так перайсьці, як вось я перайшоў, без [авацый? Быць рулявым на напоўненым духамі чоўне, Так, як яны, няпрыкметна з жыцьцём [разьвітацца?

Усё-ж застанецца мая вам фатальная сіла, Што пры жыцьці магла толькі... чало мне [аздобіць. Будзе нябачна гнясьці вас яна да магілы, Можа калі хлебажэрцаў анёламі зробіць. 1839 г.

УСІХ БЕЛАРУСКІХ СТУДЭНТАЎ І АКАДЭМІКАЎ НА ЭМІГРАЦЫІ, НАШЫХ СЯБРОЎ І СЫМПАТЫКАЎ, ВІНШУЕМ ІЗ СЬВЯТАМІ НАРАДЖЭНЬНЯ ХРЫСТА Й ЖАДАЕМ ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

Галоўны Ўрад
Беларуска-Амэрыканскага
Акадэміцкага Таварыства
ў ЗША

БАЦЬКАМ І ВУЧНЯМ БЕЛАРУСКАЕ ПАРАХВІЯЛЬНАЕ ШКОЛЫ Ў НЬЮ БРАНСВІКУ, Н. ДЖ., ЖАДАЕМ ВЯСЭЛЫХ СЬВЯТАЎ РАСТВА ХРЫСТОВАГА Й ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

Настайнікі
Беларускае Парахвіяльнае
Школы

УСІХ БЕЛАРУСАЎ У НЯМЕЧЧЫНЕ, А ТАКСАМА НАШЫХ СУРОДЗІЧАЎ УВА ЎСІМ СЬВЕЦЕ ВІТАЕМ З КАЛЯДНЫМІ СЬВЯТАМІ ДЫ ЖАДАЕМ ШЧАСЬЛІВАГА НОВАГА ГОДУ!

Беларускі Нацыянальны Камітэт
у Нямеччыне

народу. Уся пара ад 1855 году, гэта значыцца ад сьмерці Мікалая Першага па 1864 год — ёсьць парою змаганьня беларускага народу за волю, зямлю, чалавечыя правы й палітычную незалежнасьць. У гэтую якраз пару пачала адраджацца беларуская мастацкая літаратура й зьявілася літаратура рэвалюцыйная, пачалося беларускае нацыянальнае адраджэньне. Больш таго: Кастусь Каліноўскі быў першым у беларускай гісторыі чалавекам, які паставіўся да беларускае сялянскае масы, як да народу, паклікаў змагацца «за сваё чалавечае й народнае права, за сваю веру, за зямлю сваю родную» і ў гэтым — вялізарная заслуга Каліноўскага перад беларускім народам, можа навет недацэньваная, як належыць, сучасным беларускім пакаленьнем. Ніхто перад Каліноўскім не патрапіў так моцна падкрэсьліць роўнасьць сялян зь іншымі пластамі беларускага народу, усіхную адзінасьць, а таксама й сваю беззасьцярожную адданасьць гэтаму народу, як ён, калі, стоячы пад шыбеніцай, знайшоў яшчэ столькі моцы духу, каб кінуць у твар панявольнікам пратэст: «Няпраўда, у нас няма дваран, мы — усе роўныя!»

1. Інстытут Беларускай Культуры, польскі аддзел, гістарычная камісія, 1863 год на Меншчыне. Выпіскі з актаў паўстаньня 1863 году з цэнтральнага Ленінградзкага архіву, зьмешчаныя ў Зборніку Інбелкульту.

2. Boleslaw Limanowski, Historia powstania narodu Polskiego 1863-64.

3. Jakób Gejsztor, „Pamiętniki”.

4. Русская старина, ежемесячное историческое издание 1882 год, год тринадцатый, том 36. Граф Михаил Николаевич Муравьев.

Записки его об управлении Северо-Западным Краем и об усмирении в нем мятежа 1863-1864.

5. Przyborowski, Ostatnie chwile powstania Styczniowego, 1864.

6. Wiktor Kordowicz, Konstanty Kalinowski, Rewolucyjna demokracja Polska w powstaniu Styczniowym na Litwie i Białorusi.

Канец.

Новая аповесьць А. Кулакоўскага

Будучы войстра абвінавачаным за аповесьць «Дабрасельцы» ня толькі крытыкай і прэсай, але й партыйнымі ворганамі ды звольнены із становішча галоўнага рэдактара часопісу «Малодосыць», Кулакоўскі публічна пакаўся ў прыбыццях адкупіць свае памылкі далейшымі творамі, напісанымі строга паводля мэтаду сацыялістычнага рэалізму й партыйных дырэктываў. На сумесным паседжаньні бюро ЦК камсамо-лу Беларусі й прэзыдыюму Саюзу пісь-меньнікаў БССР Кулакоўскі, як інфар-мавала «Літаратура і Мастацтва» за 2. 7. 1958, «прызнаў сваю памылку, сказаў, што паспяшаўся з надрукаваньнем не-дапрацаванага твору, ня перадумаў глы-бока ідэі і паводзін гэроюў. А. Кулакоў-скі заявіў, што ён мае намер яшчэ шмат працаваць над сваёй аповесьцю і карэн-ным чынам перарабіць яе».

У дакладзе на 4-ым зьезьдзе пісьмень-нікаў Беларусі Броўка падаў да ведама наступнае: «Кулакоўскі зразумеў сваю памылку, і яшчэ лепш, што зразумеў, ад-куль чэрпаць запраўды матэрыял для сваёй творчасці. Ён піша аповесьць пра будаўніцтва новастаробінскага калійнага камбінату».

Мы з напружанай цікавасьцяй чакалі паяўленьня ў друку перапрацаваных «Дабрасельцаў» і новай аповесьці пра бу-даўніцтва старобінскага калійнага кам-бінату, спадзяючыся, што пісьменьнік, згодна з існуючым у падобных выпад-ках звычай, гэтым разам перабярэ ўся-кую меру ў хваласьпевах у чэсьць парт-ыі й ейнага «мудрага кіраўніцтва». З прыемнасьцяй можам адцёміць, што мы ў нашых прыпушчэньнях памылялі-ся. Абцяжаны пісьменьнікам новы ва-рыянт «Дабрасельцаў» не паявіўся ў хі-ба што не паявіцца. Затое ў аповесьці аб будаўнікох калійнага камбінату ў Новастаробіне п. н. «Дома», надрукава-най ў Но. 6 і 7 часопісу «Полымя» за 1959 г., аўтар патрапіў умела выйсці з няпрыемнай для яго сытуацыі.

Гэтая аповесьць зьяўляецца як-бы прадаўжэньнем «Дабрасельцаў», бо дзея тут адбываецца таксама ў вёсцы Дабра-сельцы, дзе ўспомнены калійны завод будуюцца, і часткава ў суседніх Чырво-ных Маках, а так-жа выступаюць у ваповесьці два пэрсанажы, ведамыя ўжо нам з «Дабрасельцаў». Гэта партыйны актывісты Павал Іванавіч і старшыня сельсавету Даша. Але гэтыя пэрсанажы паяўляюцца адно эпізодычна і ў вапо-весьці бадай ніякае істотнае ролі не адыгрываюць.

Праўда, ня ў прыклад «Дабрасельцам», тут пэрсанажы прадстаўлены ўжо соц-рэалістычна: усе заўзята й панад свае сілы працуюць на будаўніцтве, ня толь-кі мужчыны, але й жанчыны выконва-юць цяжкую працу зь вялікім энтузіяз-мам, усе чуюцца вясёлымі, бадзёрымі й шчаслівымі, ня чуваць ніякіх нара-каньняў на злыбеды савецкага жыць-ця. Але ў гэтым аптымізьме няма навет і ценю вульгарнай гіпэрбалізацыі, да-воджанай іншымі савецкімі пісьменьні-камі проста да няяска.

Наадварот, аўтар іранічна й бязьлі-тасна высмейвае падобны шаблён, аб-дараючы ім якраз толькі адмоўны пэр-

санаж — кладаўшчыка Шымета, які аб-лудна выстаўляе сябе заклапочаным вылучна сацыялістычнай собкасьцяй. Дзеля ілюстрацыі нельга ня прывесці наступнай сцэнікі, у якой Шымет дэ-манструе бязьмежную адданасьць агуль-най справе перад праабам Якавам Ся-міжонам:

«Зьмятаючы то адным, то другім ру-кавом сьнег з клеткі цэгля, ён (Шы-мет) усё пра нешта гаварыў маладжа-ваму прабабу, хоць той кожную хві-ліну памыкаўся адыйсьці».

— Нашто вы псуеце пальто? — не сьціраеў нэрэшце прабаб. Сьняжок ідзе, дык усё роўна прысыпле клеткі.

— Не магу я, знаеце, — яшчэ ста-раньней зашоргаўшы рукавом, прамо-віў Шымет. — Не магу глядзець, калі вась... Здаецца, зьняў-бы зь сябе ўсё ды накрывіў-бы каб ня мокла. Сьнег ужо ня зімні.

— Цэгла не баіцца сьнегу, — заўва-жыў прабаб. — Тым больш, што ня доўга ёй тут ляжаць — пойдзе ў ра-боту.

— А ўсё-ж не магу я, — паўтарыў Шымет. — Навесаў у нас мала, грэ-ба больш навесаў.

— Пабудуем, — упэўнена сказаў прабаб і ўжо рашуча ступіў убок, па-казваючы гэтым, што яму вельмі грэ-ба ісьці.

— Адно хвіліначку, — працягнуў Шымет да яго рыжыя ад цэгля ру-кавы. — Я вась яшчэ адно... Там у мяне дрывоценька каля хаты... Дро-вы мае, колькі іх там ёсьць, могуць і на дварэ паляжаць, а што-небудзь з такога важнага матэрыялу...

— Тады жонка зноў скандал зако-ціць, — ужо раздражнёна сказаў пра-баб. — Будзем улажвацца тут!

— Ды што жонка! — пакрычыць і сьціхне. — Убачыўшы Якава, загавар-ыў машынай: — Тут сэрца баліць, дзень і ноч думаеш, як убератчы тое дзяржаўнае, якое табе даверылі. Як усачыць за ўсімі? .. Я тут адзін, а лю-дзей...

— Апошнюю кашулю прадам, сям'ю на хлеб і ваду пасаджу, а вярну дзяржаве ўсё, што трэба, да мяне дзяржаўнае, гэта больш, чым свья-тое, бліжэй, чым дзіця роднае...

Як-жа блізка Шымет із сваёй рэплі-кай прыпамінае нам Шулава й Мокрута з «Дабрасельцаў»!

Будаўніцтва калійнага камбінату, якое мае быць галоўным стрыжнём твору і паказам сацыялістычнага дасягненьня, зьяўляецца адно толькі блядым фонам дзеяньня, а ня сюжэтам аповесьці. Сю-жэт-жа твору, таксама просты й нераз-горнуты, складаецца як-бы з дзьвюх, арганічна й лягчына між сабой непава-жных частак: з гісторыі жыцьця й вандраваньня галоўнага гэроя Якава Сяміжона ў першай частцы аповесьці й рамансу між Якавам і Зоняй, якім за-канчваецца твор.

Зь літаратурна-мастацкага боку но-вая аповесьць Кулакоўскага зьяўляецца слабенькім, няцікавым, часамі навет прымітыўным творам, які з «Дабрасель-цамі» й некаторымі ранейшымі ягонымі творамі ня можна й раўняцца. Апрача

няцікавага сюжэту, ягоная кампазыцый-ная пабудова даволі хаатычная й часта неўматываваная, усе пэрсанажы адма-ляваныя паводля аднаго таго-ж шаб-лёну, аўтар вельмі рэдка паказвае якасьці характару сваіх гэроюў на пад-ставе іхнага дзеяньня й захоўваньня, а характарызуе іх старым традыцый-ным спосабам пры помачы беспасярэд-няга, часта расьцягнутага, а таму й нуднага статычнага апісаньня. Прычы-ны такой творчай няўдачы трэба шу-каць перш за ўсё ў імкненьні пагадзіць дзье супярэчныя рэчы, якіх наагул пагадзіць нельга: рэабілітавацца за «Дабрасельцаў» і адначасна астацца са-мым сабой.

Аляксей Кулакоўскі

Аднак калі твор, як цэласць, нале-жыць да найслабейшых у дасюленшій літаратурнай прадукцыі Кулакоўскага, дык некаторыя ягоныя часткі ўсё-ж заслугоўваюць на ўвагу. Да іх у першую чаргу трэба аднесці беларускія краяві-ды, адмалёзаныя выразна, сакавіта й зь пяшчотным лірызмам. Гэтак ягонае апісаньне лесу ў зімовую пару, якому прывьсяціў аўтар вялікую частку разь-дзелу «Які ў нас зімова лес?», можа сьмела раўняцца з краявідамі Коласа.

Агульна ведама, што беларускія са-вецкія пісьменьнікі найбольш станоўка і ўсякімі спосабамі бароняцца перад ру-сыфікацыяй беларускае мозы. Най-больш узорным прыкладам гэтага зьяў-ляецца аднак Кулакоўскі. Розных «тар-жэстваў», «доблясьцяў», «лікаваньняў», «ачагоў» і ім падобных красачак, ужо поўнасьцяй замацаваных у літаратур-ных твораў навет беларускіх падсавец-кіх пісьменьнікаў, у Кулакоўскага ня знойдзем зусім. Ён навет паспрабаваў зьбеларушыць, — хоць, праўда, няў-дала — і такі закаранелы ў беларускай мове БССР русыцтва, як «пудзёка», замяняючы яго выражэньнем «пуцявы ліст». Чытаючы творы Кулакоўскага й любуючыся ягонай чыстай, сакавітай мовай, густа перасыпанай тыповымі вы-ражэньнямі мовы народнай, часта за-

працаваць і тварыць сваю й сваёй сям'і будучыню. Расьцяру-шанасьць у дадзеным выпадку, адсутнасьць сваёй царквы, школьніцтва, культурных арганізацыяў і інш. прыпадабненьне гэтае прсыляшаюць асабліва сярод маладога пакаленьня, якое ня хоча вырзынівацца ад такога-ж, зь якім вучыцца, сустракаецца, працуе...

Нас цікавіць іншае зьявішча, калі народ, або ягоная част-ка знаходзіцца на сваёй зямлі, творыць свой гурт, мае сваё гаспадарства із сваёй мовай, як мовай публічнай і праўнай, а міма ўсяго пачынае выракацца яе ды хіліцца да чужой, бяд-нейшай што да разьвіцця, дасягненьняў, помніках. Мы маем на думцы перш за ўсё тое хвараблівае зьявішча, якое пачало-ся ў часе нашай «залатой пары», у XVI стагодзьдзі, а на імя яму — палянізацыя нашых грамадзкіх вярхоў: панюў, кня-зёў і шляхты-баярства, а за імі мяшчанства ды часткова ся-лянства каталіцкага веравызнаньня. Працэс гэты поўнасьцяй не закончыўся й у нашыя дні. Ён адарваў ад нашага народу міліёны суродзічаў. Раўналежным другім зьявішчам ёсьць русыфікацыя, якая, апрача маскоўскай арганізаванасьці й наступу пры дапамозе насілля, мае ў сабе таксама некаторыя прызнакі «дабравольнасьці».

Пытаньне вась гэтай «дабравольнасьці» ў працэсе вынара-даўленьня нашага народу ёсьць нязвычайна важнае, і яму мусіць быць прысьвечана асабліва ўвага. Я ў гэтым артыку-ле закрану адну з прычынаў гэтага «дабравольнага» выра-каньня сваёй мовы, пайменна няўдзячную ролю «літаратур-най» мовы.

На першы пагляд выдаецца сьмешна: літаратурная мова спрыяе народнаму вынарадаўленьню! Нажаль, яно так.

У чым-жа гэтае дзіва?

Мова народная й літаратурная

Зьвернемся да нашай гісторыі. Агульна прынята ўважаць, што пісьменнасьць, а разам зь ёй і літаратурная мова, або мо-ва пісьменнасьці, зьявілася ў нашым народзе з прыманьнем хрысьціянства ў усходнім славянскім абрадзе на працягу X і наступных стагодзьдзяў. Супраць гэтага нельга нічога ска-

На тэму дня

(Заканчэньне з 2-ой бач.)

скаму народу й ягонай культуры, пры-ступаючы адначасна да насаджаньня культуры расейскага народу ў штодзён-ным жыцьці сярэдняазіяцкіх народаў.

Ці можна пасля ўсяго гэтага гавар-ыць пра нейкі там «інтэрнацыяналізм», наагул пра савецкі «камунізм»?

У сувязі з гэтым хацелася-б зьвярнуць увагу на тое дон-кіхоцтва, якое вельмі пашырана тут на Захадзе ў гульні з Са-вецкім Саюзам. Яно заключаецца ў пер-шую чаргу ў змаганьні з уяўным ветра-ком — з загрозай быццам-бы савецкага й сусьветнага камунізму. Адным сло-вам змаганьне ідзе з абстрактнай, якая, як і кажная абстракцыя, можа быць ідэйна прыцягальнай, хоць зьяўляючы-ся ў той-жа час чыстай утопіяй ці фан-тазіяй. Робячы гэта закрываючы вочы са-маабманам, Захад гэтым самым толькі іграе ў дудачку Масквы, ствараючы з ваўка маленькае й бязьвіннае ягнё. Ня сусьветны камунізм ставіць сабой не-бяспэку — а расейскі імперыялізм!

Загроза расейскага камунізму ня ёсьць абстракцыяй, ні ягнём. Гэта — са-мабытны й разьвіты расейскі імпер-ыялізм, змаганьне зь якім ня толькі што ёсьць абавязковае, але й можа быць удачнае толькі пры тым умовах, калі на яго глядзець рэальна й супрацьдзеіць станоўка. Азначае гэта адкрытую вайну супраць Савецкага Саюзу? Не! Дастат-

кова глянуць праўдзе ў вочы, назваць яе сваім імем і азнаёміць зь ёй народы, станоўка патрабуючы адначасна паша-ны праваю кажнага народу. У тым ліку й праваю падсавецкіх народаў ці праваю народаў савецкіх сатэлітных дзяржаваў. Прынамся, дастаткова хоць-бы прыраў-няцца да актыі ў гэтай дзялянцы Ма-сквы, а не сьпяваць разам з ёю: «Не абняць богатырской твоей поясницы...» Масква чамусьці не саромеецца назваць Захад гняздом імперыялізму, хоць тут гэты імперыялізм зь кожным днём стано-віцца анахронізмам, музэйнай рэдкась-цяй і адбываецца паступовы пераход да сужыцця між народамі на сяброўскіх і раўнапраўных пачатках. Наадварот, у гэтай сваёй актыі змаганьня з Захадам за заваяваньне сьвету Масква не затры-моўваецца ні перад дывэрсіяй, ні перад простай агрэсіяй, ні перад шантажом і ўсуды — перад самай нізкай маной.

Мана й хваліць — гэта найбольш на-дзейны конік ейных удачаў. Чым больш будзе распадзусоджана мана й хвалішу, чым больш будучь шантажавацца наро-ды, тым большыя ейныя выйгрышы. Што-ж, няма супрацьдзеяньня. Джон-тэльмэнства — добрая рэч, але там кан-чаецца гэтае джэнтэльмэнства, дзе кан-чаецца прынцыповасьць і пачынаецца трусасьць.

П. Залужны

Найважнейшыя падзеі...

(Заканчэньне з 3-й бач.)

ны геаграфічны кірунак: Паўночная Афрыка, Сярэдні Ўсход і Паўдзённа-Ўс-ходняя Азія, г. зн. краіны найбольш за-грожаныя сьнянжам камунізмам і найсла-бей прыгатаваныя да абароны перад ім. Энтузіястычныя прыняціі амерыкан-скага прэзыдэнта ў гэтых краінах ужо дастаткова сьветчыць аб посьпеху яго-най вялікай місіі.

Як даведваемся із справаздачаў дасю-леншніх візітаў, Айзэнгаўэр усуды абя-цае эканамічную помач адсталым з гэта-га гледзішча наведваным ім краінам, што ў сваю чаргу зьвяза іх з Захадам. Апрача гэтага, амерыканскі прэзыдэнт выступіў у ролі арбітра ў непаразумень-нях між Індыяй і Пакістанам, ды таку-ю-ж ролю мае адыйграць між Францы-яй і краінамі Паўночнае Афрыкі пад-час наведаньня Дэ Голя й султана Ма-рока.

Ягоная візіта ў Мадрыдзе бясспрэчна будзе мець сваёй мэтай прыгатаваньне грунту для прылучэньня Гішпаніі да Аглянтычнага абароннага пакту.

Трэба падчыркнуць з асаблівым наці-

сьце, што маем справу з падсавец-кім пісьменьнікам.

На заканчэньне можна сказаць, што «самарэабілітацыя» Кулакоўскага, якой мела служыць аповесьць «Дома», не за-валя пісьменьніка на бездарожжа пар-тыйных хваласьпеваў. Пісьменьнік і тут ня страціў сваёй годнасьці й астаўся

Ст. Станкевіч

Язэп Каранеўскі

МІКОЛА ВОЛАЦІЧ

Думкі аб літаратурнай мове

Не пакідайце нашай мовы беларускай, каб не памерці...

Пранціш Багушэвіч

Прычыны вынарадаўленьня

Сто год таму назад наш вялікі адраджэнец і пясняр Пра-ціш Багушэвіч перасьцерагаў беларускі народ перад нацыя-нальнай сьмерцю, якая можа прыйсьці, калі народ перастане гутарыць сваёй собскай мовай, а пяройме чужую.

Шматлікія могуць быць прычыны пакіданьня сваёй мовы й перайманьня мовы чужой. Падзяліць іх можна на дзьве ас-ноўныя групы. Да першай групы залічым усе тыя, якія злу-чаны з адміністрацыйным, гаспадарчым, культурным, рэлігій-ным і г. д. прымусам чужой улады, зацікаўленай у вынара-даўленьні паняволенага народу. Прыкладам такога наступу на іншамоўныя народы ёсьць Нямеччына, якая вынарадавіла сла-вянскія народы між Лабай і Одрай, на Памор'і й Ўсходніх Прусах; Англія — ў Ірляндыі ды ў каляніяльных краінах; Францыя і шмат іншых. У дачыненні да нашага народу та-кой крайнай ёсьць Расея так у мінуласьці, як і сучаснасьці. Не забытыя намі таксама й Польшча, Жамойдзь і Латвія, што ў пару між апошнімі вялікімі войнамі праводзілі над нашым насельніцтвам палітыку гвалту, зьдзекаў, забаронаў ды «вы-хоўваньня» праз школы, царкву, арганізацыі, друкі, радыё і г. д. на свой лад ды ў варожасьці да нашага народу.

Але могуць быць прычыны іншага роду, калі людзі самія пераймаюць чужую мову ды мала-па-малу ўводзяць яе ў штодзённае карыстаньне ў сваім асяродзьдзі. Гэта, так ска-заць, «дабравольнае» выраканьне собскай мовы й собскай культуры накарэсьць чужой. Ня будзем гутарыць аб падоб-ным зьявішчы на чужыне, калі людзі адарваныя ад свайго народу ды ня маючы надзеі на паварот да роднага краю, пры-падабняюцца да народу, сярод якога прыходзіцца ім жыць,

заць. Так яно й было. Старыя, дахрысьціянскія помнікі нашай літаратурнай мовы, калі й былі, да нас не дайшлі, і мы нічога аб іх ня можам сказаць. Нашае «але» супраць іншага, накіда-нага нам чужынцамі, пагляду, быццам мова нашага народу ўт-варылася значна пазьней, дзесьці ў пару Вялікага Княства Літоўскага ў 14-16 стагодзьдзях, а перад гэтым было «адзін-ства» культурнае й моўнае ўва ўсёй «Русі», пад якой яны хо-чуць разумець усе ўсходня-славянскія землі, на якія так па-сягае Масква, назваўшая сябе «Руссю». Усё гэта не адказвае праўдзе, а толькі маскоўскае туманьне, каб лягчэй право-дзіць русыфікацыю на нашых землях.

Мова нашага народу з усімі асаблівасьцямі, якія яе выдзя-ляюць ад іншых славянскіх моваў, вытваралася яшчэ ў да-гістарычную, дахрысьціянскую пару. Бо што такое мова на-роду? Мова народу — гэта гаворкі (дыялекты) тых плямёнаў, якія пазьней аб'ядналіся ў вадно гаспадарства. Гістарычныя дадзеныя аднадушна сьцьвярджаюць ужо дасьпелыя нашыя плямёны й іх зьднаньні на досьвёце хрысьціянскай пары ў нашай мінуўшчыне. Іх этнічная прастора выдзялялася ад чужых плямёнаў матар'яльнай і духовай культурай, як напр. будоўлямі, вопраткай, мастацтвам, звычаямі, песнямі, спо-сабамі жыцьця й працы. Такім парадкам на аснове архэалгіч-ных знаходак зь першых вякоў (2—8) пасля нар. Хрыста на-шая прастора вельмі выразна аддзяляецца ад украінскай, польс-кай, балшкай і фінскай на ўсходзе, дзе пазьней паўстаў ра-сейскі народ. Розьніца таксама й ад Ноўгарадзкай зямлі, дзе жылі летанічныя «словене». Характэрнай зьявай усіх нашых плямёнаў (летанісных Крывічоў, Северанаў, Дзеравянаў, Дры-гавічоў, Радзімічаў, Вяцічаў, Люцічаў і Ціверцаў) была адна-роднасьць матар'яльнай і духовай культуры, што сьцьвярджа-юць многія навукі, як архэалёгія, этнаграфія, гісторыя, ды вя-лікая блізацьць гаворак. Навука аб мове або моваведа (лін-гвістыка) знаходзіць на ўсёй нашай этнаграфічнай тэрыторыі дзьве асноўныя гаворкі: паўночна-ўсходнюю і паўдзённа-заходнюю. Разьдзельная лінія праходзіць ад Чарнігава праз Гомель — Быхаў — Бабруйск — Менск — Маладэчна — Віль-ню. Розьніцы ў гаворках зусім невялікія, і яны адносяцца да нашага агульнага «аканья» і «яканья», падоўжаных гукаў ды некаторых граматычных канчаткаў.

Нью Ёрк (ЗША)

39-ая гадавіна Слуцкага Паўстання й Дзень Беларускіх Гэрояў сёлета былі адзначаныя ў Нью Ёрку вельмі ўрачыста.

Адзначэнне пачалося ў нядзелю 6-га снежня раніцай урачыстай Службай Божай, якую адправілі Яго Высокапрэасьвяшчэнства Уладыка Васіль у саслужэньні айцоў Хведара й Рамана ў Катэдральным Саборы сьв. Кірылы Тураўскага.

Перад паніхдай за душы Беларускіх Змагароў, што аддалі сваё жыццё — каб жыла Бацькаўшчына — Уладыка Васіль сказаў прынагоднае казаньне. Уладыка гаварыў, што Бог выбірае адзінкі і народы для выпрабаваньня духу і веры, насылаючы няўдачы й мукі, і тыя што выкажуць моц духу застаюцца ўзнагароджанымі Ласкай Божай. І наш край Беларусь у сучасны момант знаходзіцца ў такім выпрабаваньні, і калі мы толькі будзем вершыць у Божую моц і маліцца, то Беларусь будзе вольнай і незалежнай.

Пасьля ўрачыстае паніхды, адсьпяваньнем «Магутны Божа» закончылася першая частка праграмы дня.

А гадзіне 2.30 паўпаўдні, у сьвятліцы паравіі сьв. Кірылы Тураўскага адбылася ўрачыстая акадэмія, якую адчыніў старшыня Беларускіх Вэтэранаў Нью Ёрку сп. Ул. Курыла. У сваім слове сп. старшыня звярнуў увагу на сучасныя палітычныя падзеі, якія якраз цяпер вымагаюць ад нас гэтае велічы духу, што мелі Слуцкія паўстанцы, каб апраўдаць нацыянальнае забавязаньне ўскладзенае на нас падзеямі цяперашняга часу, каб здабыць тое, чаго не маглі даканаць нашыя папярэднікі.

Мінутай цішыні ды жалобнай песняй «Сьпеце ўсе тыя...» была ўшанаваная памяць паўшых Гэрояў і нядаўна адыйшоўшых у вечны супачынак сьв. пам. Дубягі, Кабушкі і др. Орсы.

Наступна а. Хведар Данілюк — удзельнік Слуцкага Паўстання — падрабзна расказаў пра падзеі, якія адбыліся ў лістападзе 1920 году ў Слуцкім, падаючы прозьвішчы камандзэраў, назовы палкоў, колькасць баёў ды іхны прабег, заўваляючы пры гэтым, што асьветчаньне Сокал-Кутылоўскага, зробленае ў прэсе камітэту «За вяртаньне на радзіму» не адказвае праўдзе, але той хто знаходзіцца на бацькаўшчыне інакш зрабіць ня можа.

Старшыня акадэміі прадставіў прысутным генэрала Францішка Кушалю, які перад распачацьцём рэфэрату прачытаў ліст ад Галоўнага Кіраўніцтва Згуртаваньня Беларускай Моладзі ў Амэрыцы (гл. на іншым месцы), зьмест якога ўсе прысутныя прывіталі гучнымі воплескамі, а гэтым самым аднагалосна задаволілі просьбу Беларускае Моладзі, і час ад лістападу 1959 году да сьнежня 1960 году быў праклямаваны **Годам Слуцкага Паўстаньня**.

Рэфэрат ген. Ф. Кушалю быў на тэму «Паўстаньне 1863 году й Кастусь Калі-

ноўскі». Гэта быў скарот гістарычнага досьледу які зьмешчаны ў «Бацькаўшчыне» пад загалоўкам «Дык, ваюй-жа, народзе!». Тут трэба адзначыць, што прыведзеныя ў рэфэраце гістарычныя факты — мала каму дагэтуль ведамыя, а таму рэфэрат быў запраўды вельмі цікавы.

Пасьля кароткага перапынку распачалася мастацкая частка праграмы, якую кіраваў сп. Б. Данілюк. Мастацкую частку можна падзяліць на некалькі характэрных нумароў, якія перапляталіся міжсобку.

Першым нумарам была дэкламацыя вершу Н. Арсеньневай «Случчакі», выкананая 8-гадовым Юркам Курылам. Далейшыя дэкламацыі былі выкананыя вучнямі школы Беларуска-Амэрыканскага Задзіночаньня ў Нью Ёрку; іх запачаткаваў наймалодшы вучань Юліян Мерляк, дэклamuючы «Беларусь перадудзім», Крыстына Юрцэвіч прадэклямавала «Роднае, любое», Ларыса Клінцэвіч — «Надыйдзе час», а вучаніца старэйшае класы Валя Захаркевіч прадэклямавала верш «Беларуска».

У міжчасе сп-ня Ліза Маркоўская пад акампаньямэнт праф. Э. Зубковіч выканала памастацку дзьве групы песняў: народныя — «Ветру», «Казкі» й «Бязмежнае поле», ды з класычных кампазыцыяў Шубэрта й Офэнбаха.

Праф Э. Зубковіч прыгожа выканала на піяніне «Пролюд» Карповіча й «Ідылію» Мэларкіна.

У канцы выступіў мяшаны хор пад кіраўніцтвам сп. Каптуровіча, які выканаў «Песню Каліноўцаў» (муз. Куліковіча, словы Арсеньневай) і народную песню «Разьвівайся, сыры дубе».

Агульным адсьпяваньнем Беларускага Нацыянальнага Гімну ўрачыстасьць у чосьць Беларускіх Гэрояў была закончана.

А. Груда

ЛІСТ ГАЛОЎНАГА КІРАЎНІЦТВА ЗГУРТАВАНЬНЯ БЕЛАРУСКАЕ МОЛАДЗІ АМЭРЫКІ

У ГАЛОЎНУЮ КВАТЭРУ ЗГУРТАВАНЬНЯ БЕЛАРУСКІХ КАМБАТАНТАЎ, ГЕНЭРАЛУ ФРАНЦІШКУ КУШАЛЮ У НЬЮ-ЁРКУ

Вельмі Пажаныы Спадару Генэрале!

Дбаючы аб тым,

каб беларуская моладзь на бацькаўшчыне, на бальшавіцкім выгнаньні й у вольным сьвее сталася надзейным пераймальнікам ідэі вольнае Беларускае Народнае Рэспублікі, за якую змагаліся Слуцкія паўстанцы;

каб беларуская моладзь пашырала й замацоўвала ў сваім народзе змагарныя традыцыі сваіх папярэднікаў **Кастуся Каліноўскага, Францішка Багушэвіча, Ігналя Грынявецкага, Алесь Гаруна, Слуцкіх паўстанцаў і тысячай бязьіменных гэрояў у змаганьні супраць расейскага каляніялізму за свабоду й незалежнасьць Беларусі;**

Названая разьдзельная лінія беларускіх гаворак поўнасьцяй зыходзіцца з такой-жа мяжой некаторых культурных розніцаў у археалягічных і этнаграфічных мтар'ялах. Усё гэта паказвае, што этнічныя асаблівасьці нашых плямёнаў ці іх злучэньняў склаліся ў першых вякох пасьля нар. Хрыста — гэта значыць задоўга да так званай гістарычнай пары, калі зьявіліся пісанья крыніцы. Мова, як адна з праяваў духовай культуры чалавека, не магла адставача ад іншых этнічных асаблівасьцяў. Сказанае адносіцца ня толькі да нашых плямёнаў. Гэтаксама ў перадгістарычныя часы самавызначыліся суседнія плямёны: украінскія, польскія, балцкія, ноўгарадзкія славене.

Аб этнічных асаблівасьцях народнай мовы так нашых, як і суседніх плямёнаў знаходзім сьляды ў зацемках гістарычных крыніцаў і абмылках старой царкоўна-славянскай і «рускай» літаратураў.

Із зацемак гістарычных крыніцаў зьвернем увагу на весткі Канстантына Парфанігеніты зь Х ст. бізантыйскага імператара, у ягонай кнізе «Аб кіраваньні імперыяй». Ён там апісвае ўсходнія славянскія плямёны і дае назовы дняпроўскіх парogaў у «славянскай» ды «рускай» мовах, паясьняючы іх значэньне ў грэцкай мове.

Дняпроўскія парогі

Між іншым назовы дняпроўскіх парogaў Канстантына Парфанігеніты сталіся круцігалоўкай для вучоных усяго сьвету, прычым «нарманістыя» — гэта значыць прыхільнікі погляду, што заснавальнікамі «рускай» дзяржавы у Ноўгарадзе й Кіеве былі нарманы-варагі, хочучь бачыць у гэтых назовах адзін з галоўных довадаў свайго пагляду. Яны ў «рускіх» назовах бачаць словы скандынаўскага ці германскага паходжаньня, а ў «славянскіх» назовах іх славянскія адпаведнікі. Асабліва нямецкія аўтары напісалі многа «вучоных» кнігаў, у якіх падшукоўвалі розныя блізкагучныя нямецкія словы на адчытаньне «рускіх» назоваў Канстантына Парфанігеніты.

Аднак нашае вывучэньне гэтых назоваў да простае й лягічнае тлумачэньне. Канстантын Парфанігеніта меў на ўвазе

Сьвяткаваньні гадавіны Слуцкага Паўстання

каб беларуская моладзь вольнага сьвету памятала, што нашыя бацькі, апынуўшыся на Захадзе, верна служаць нацыянальнай справе ды перад вольным сьветам заўсёды выкрываюць каляніяльнае панявольеньне нашага народу маскоўскімі акупантамі;

каб моладзь пераняла й годна павяла далей гэтую адказную вызвольную місію; каб замацаваць у сьведомасьці, асабліва маладога накаленьня, вызначальную гістарычную падзею — **Слуцкае Паўстаньне** — ды належна сустраць сараковыя ўгодкі гэраічнага чыну тых, што паміралі, каб жыла Бацькаўшчына — **мы зварачаемся да Вас, Спадару Генэрале, з просьбай абвесьціць час ад лістапада 1959 году да сьнежня 1960 году ГОДАМ СЛУЦКАГА ПАЎСТАНЬНЯ**.

Спадзяючыся на Вашую прыхільнасьць да нашае просьбы, застаёмся з глыбокай папанаей

Жыве Беларусь!

Нью-Ёрк, у кастрычніку 1959 году.
За Галоўнае кіраўніцтва ЗБМА:
Вячаслаў Станкевіч Віцэнты Паланевіч
кіраўнік заст. кіраўніка
*

Я вельмі ўскхваляваны пачынам Беларускае Моладзі ў Амэрыцы; іхнія зацікаўленасьць, намеры й патрыятызм, сьветчаць аб тым, што яна будзе здольная пераняць ад старэйшых і належна прадаўжаць змаганьне, пакуль Беларусь ня будзе Вольнай і Незалежнай Дзяржавай.

Задавальняючы просьбу Беларускай Моладзі ў Амэрыцы, мы ўсе разам абвешчаем час ад лістапада 1959 году да сьнежня 1960 году

ГОДАМ СЛУЦКАГА ПАЎСТАНЬНЯ.

На ўрачыстай Акадэміі, 6 сьнежня 1959 году, у Нью Ёрку.

Генэрал Францішак Кушаль

Таронта (Канада)

Зь вялікай прыемнасьцяй трэба адзначыць, што беларускае грамадства Таронта ў Канадзе можа выступіць супольным фронтам у вадказ на зьняважваньне сьвятасьцяў беларускага вызвольнага руху.

Бальшавікі вельмі добра ведаюць палітычнае й маральнае значэньне Слуцкага Паўстання ў беларускім вызвольным руху й таму, асабліва ў апошніх часох, стараюцца зьвесці да нічога слуккія падзеі ў 1920 годзе, выкарыстоўваючы для гэтае мэты асобу Сокала-Катылоўскага, якога ім удалося зьняволіць у 1945 годзе. Пасьля доўгага зьнявольеньня, Катылоўскага выпусцілі на волю й перад 39-ай гадавінай Слуцкага Паўстання вымусілі на ім, каб ён заявіў, што някаяга паўстаньня на Слуцкім не было. Але фактаў не схаваш, як і не схаваш таксама таго ўплыву, які мелі гэтыя падзеі ў беларускім змаганьні

ня нейкія германскія назовы, але: «славянскія» — гэта ёсьць царкоўна-славянскія й «рускія» — гэта значыць народныя, украінскія. Аб якой «славянскай» мове магла быць гутарка ў Грэкаў, як не аб той, якая была ўведзена ў царкоўнае карыстаньне пры грэцкай падтрымцы братамі Канстантынам (Кірылам) і Мятодым, і якая называлася «славянскай»? Канстантыну Парфанігеніту было цікава параўняць гэтую «славянскую» мову з мовай насельніцтва Прыдняпроўя, з мовай Кіеўскай Русі, якую ён апісвае. Дык прычым тут крутня зь нямецкімі назовамі. Але глянём на самыя назовы парogaў.

Канстантын Парфанігеніты кажа, што першы парог называецца «Эсупі», што паруску і паславянску значыць «ня сьпіць» (так ён паясьняе пагрэцку). У некаторых спісках кнігі Канстантына Парфанігеніты першы парог называецца «Нэссу пэ». Гэты парог вельмі вузкі, пасярэдзіне яго выступаюць абрывістыя й высокія скалы, якія выклікаюць страшэнны шум вады, наводзячы страх.

Тут, як бачым, назоў першага парogu той самы ў «славянскай» і рускай» мовах — «Не ссупе», і ён не выклікае ніякіх засьцярогаў у аўтара ды мае значыць — «ня сьпіць». Ня трудна бачыць у гэтым назове, які, як і іншыя, мусіў быць толькі народны, украінскі, «нэ спэ».

Другі парог называецца паруску «Хоулборсе», што ў славянскім перакладзе гучэла «Островін прах», значыць пагрэцку «востраўскі парог». «Славянскі пераклад выразна паказвае на царкоўна-славяншчыну, асабліва формай «праг». Народны «рускі» назоў запісаны «на слух» чалавека, які ня ведаў добра ўкраінскай мовы, ды меў труднасьці перадаць яе гукавыя асаблівасьці, як Ж, Ш, ды украінскае Ц, якое знаходзіла грэцкі адпаведнік у Ф, В, як напр. «парусе — фаросе», «ваксос — пакуса», «валанос — палын». Такім чынам мы чытаем у Хоулборсе «рускае» (украінскае) Хол(м) Порожэе.

Трэці парог называецца ў Канстанціна Парфанігеніты «Гэландры», што паславянску мае значыць (і пагрэцку) «шум парoga». Як бачым сам аўтар ня змог даслоўна перакласці гэтага слова на «славянскую» мову, а толькі высьняе прыблізнае значэньне яго — «шум парoga». Гэты парог цяпер

ні за незалежнасьць. Доказам гэтага ёсьць і Таронта, дзе 39-ая гадавіна Слуцкага Паўстання была адзначаная аб'еднанымі сіламі беларускіх арганізацыяў Таронта, бяз розніцы на іхнія палітычныя перакананьні.

Арганізацыйны Камітэт, складзены з сяброў Згуртаваньня Беларусаў у Канадзе й Беларускага Нацыянальнага Аб'яднаньня, кіраваў падрыхтоўкай да жалобнае акадэміі.

На залі ў часе акадэміі бачылася моцна згуртаваную беларускую адзіную сям'ю, што ўспрыямала словы цудоўна падрыхтаванага дакладу д-ра Жука, які гаварыў, што Беларуса ніякая сіла ня зможа зьвесці з дарогі змаганьня за поўнае вызваленьне Беларусі, з шляху, якім ішлі Случчакі.

Як-бы ў вадказ на савецкія правакацыі, выступілі дзеткі школы БНА з дэкламацый малітвы «Магутны Божа». Калі ўжо гаварыць аб наймалодшых, то яны запраўды паказалі, што гэта йдзе належная зьмена для старэйшых. Ведамы ўжо нашаму грамадзтву юнак Уладзімер Барановіч памастацку прадэклямаваў верш «Над Вязіменнай Магілай». Паўлюк Пашкевіч прадэклямамаў з пачуцьцём два вершы «Воля» й «Будзь сьмелым», а Янка Кухарчык, ня зь меншым мастацтвам, як на малаго хлапчука, прадэклямаваў верш «Дарогай Славы».

Калі і з сцэны палі апошнія ймёны сымбалічнай лісты палеглых гэрояў за Бацькаўшчыну, хор БНА пад кіраўніцтвам сп-ні Анны Мігай адсьпяваў жалобны марш «Сьпі пад курганам гэрояў». Акадэмія закончылася беларускім нацыянальным гімнам. На абліччах прысутных бачылася ўзварушаньне й цьвёрдая паставона да канца змагацца за Вольную Беларусь. Кіраўніцтву ЗБК й БНА належыцца за гэта шчырая падзяка.

А. Грышук

Мэлбурн (Аўстралія)

Абыходжаньне 39-ае гадавіны Слуцкага Паўстання адбылося 29-га лістапада 1959 году. Яно распачалося паніхдай у паравіяльнай, Беларускай Аўтакефальнай Праваслаўнай Царкве, у Мэльбурне.

Не зважаючы на сьлякоту, ад якой сьвечкі гнуліся ў дужку, памаліцца за сваіх Гэрояў сабраліся ўсе вернікі, якія толькі мелі магчымасьць быць вольнымі ў гэты дзень.

Пасьля паніхды беларуская грамадзкасць, госяці й іншанацыянальныя прадстаўнікі, сабраліся ў прасторнай залі, удкараванай зеляняй і кветкамі, дзе й адбылася ўрачыстая акадэмія, ладжаная Сьвяточным Камітэтам паравіі. Рампа эстрады была ўпрыгожаная вянкамі з жывых кветак.

Зьмястоўная й урачыстая праграма распачалася адьграваньнем аўстраліскага нацыянальнага гімну, пасьля чаго старшыня Камітэту сп. Іл. Гірыс прывітаў прадстаўнікоў, гасцей і грамадзтва.

назваецца «Званец» ды адзначаецца галасьлівасьцяй. У гэтым назове мы знаходзім народнае складанае слова «Галан» і «Дері». Г а л а н д е р — значыць «звонкі», галасьлівы, сьнянны ў нашай мове «Гарладзэр» Пар. нашае — «гарлан», «галан» — «звонкі».

Чацьверты парог К. П. называе паруску «А е ф а р», у славянскай мове знаходзіць адпаведнік «Н е а с е т», што пагрэцку абазначае пэлікана. У «славянскім» перакладзе, бясспрэчна, царкоўна-славянскае слова «неасытьт». У народным назове (рускім) Ф трэба чытаць як П — Аепар, Аерал, Ярал (моўная перастаноўка тыпу «клірос-крілос», «тарелка-галерка»). Пар. наш «Ястрап», рас. «Аіст» — шэры бусел.

Пяты парог — «В а р о у б о р с е», паславянску «воўльніпрах». Цяпер называецца «В о л н і г а», «Волніскі́й». У народным назове зусім лёгка прачытаць В а р ь п о р о ж (е), гэта значыць парожжа, дзе «вар» вады, дзе бушуе вада, як кіпіць, варыцца. Гэтак яна і «кіпіць» у гэтым парожжы.

Шосты парог — «Л е а н т і» у славянскім перакладзе «Вероутце», што мае значыць «бурленьне вады». У «славянскім» перакладзе маем царкоўна-славянскае «вероуций», «вёроуций», гэта значыць творачы «віры». Гэта ня тое што «вар» папярэдняга парожжа. Тут вада творыць «леі». Такім чынам народны назоў мясцовы, украінскі «леянный», «летающий», прычым тут «юс» перададзены грэцкім «ан».

Сёмы парог — «С т р о у б у н», перакладзены на славянскую мову зусім няўдольна «Напрэзе», а таксама й на грэцкую — «малы парог». У запраўднасьці гэта параўнальна невялікая скала, якая крыху выстае над вадой. «Славянскі» пераклад «на прэзе» — на перадзе — паказвае «перад» усеі сьстэмы парogaў з паўдня на поўнач. Народны назоў «Строўбун» — «Стрыбун» — гэта й ёсьць прадмет, які крыху выстае ды творыць перашкоду. Слова с т р ы б у н, с т р ы б у л ь маецца й у нашай народнай мове.

Як бачым, назовы Дняпроўскіх парogaў у К. П. — довад не на «нарманізм» варагаў, але на тое, што ў Х веку народная мова «руская» (украінская) розьнілася ад царкоўна-славяншчыны ня менш як і ў нашыя дні.

(Далей будзе)

Выступалі з прамовамі: прадстаўнік Яго Прэасьвяшчэнства УАПЦ Уладыкі Варлаама а. І. Вінніцкі; ад Казацкага Аб'яднаньня ў Аўстраліі — сп. палкоўнік Лысенкаў, які ў сваёй прамове падкрэсьліў вялікае значаньне ўплыву нацыянальнай царквы пры адраджэньні нацыі. Ад украінскай грамадзкасьці ў Аўстраліі выступіў сп. інжынер Шэмет і прадстаўнік рэдакцыі ўкраінскай газэты «Вільна Думка» — сп. інжынер. Х.

Падчас выкананьня жалобнага маршу «Сьпі пад курганам гэрояў...» і хвіліны цішы ў чосьць паўшых Гэрояў-Слуцчакoў, нахілены нацыянальны сьцяг перанёс прысутных на магільныя курганы Змагароў, дзе спалучыўшыся з імі ў думках, адчулі велічасьць чыну й зразумелі ахвяру жыцця, зложаную Слуцкачамі на аўтар Бацькаўшчыны-Беларусі. Пры сьядзе ўвесь час знаходзілася ганаровая варта зь юнакоў у нацыянальнай вопратцы.

Дэкламацыя вершу Янкі Купалы «Зваыяным», з пачуцьцём выкананая сп. Вольгай Кукель, дапоўніла паважнасьць акадэміі й завяршыла афіцыйную частку яе.

Другая частка праграмы распачалася жаўнерскай песняй: «Дуць жаўнеры Беларусы», выкананая хорам з энтузіязмам.

Як жаўнерская песня, гэтаксама й народная песня «Ці сьвет, ці сьвітае...», з душой выкананая нашымі маладымі салісткамі Грай Кудрук і Тамарай Карп, у суправодзе хору й піяніна, — навеялі смутак і перанесьлі прысутным думкамі на дарогую Бацькаўшчыну. За ўдалае выкананьне песьні салісткі заслужана былі ўзнагароджаны прыгожымі букетамі кветак і доўгімі няспыннымі воплескамі.

Па 15 хвілінным перапынку Драматычны Гурток паравіі адыграў п'есу «Суд», якая сваім зьместам хоць і ня мела беспасярэдняга зьвязу з абыходжанай падзеяй, аднак яскрава падкрэсьлівала ўвесь жах чужога панаваньня на беларускіх землях.

У адыгранай п'есе гледачы бачылі, як паступова разгортваліся, здавалася-б, дробныя, але паўсямесна ведамыя правыя сыстэматычнага прыгнёту й панявольеньня, празь якія чужынец намагаўся праглынуць душу беларускага народу, а ягонае цела абярнуць у нявольніцкую прыладу сваіх карысьцяў і панаваньня.

Тут належыцца выказаць пахвальную апінію прысутных гледачоў для ўсіх выканаўцаў п'есы і адначасова падчыркнуць добрую ігру сп. Г. Ш. у ролі старшынёй воласьці, сп. А. К. у ролі пісара, сп. М. Б. у ролі судзьдзі, сп. Ул. А. у ролі сьветкі; удалую ігру сп. Д. Кажуры ў ролі стоража Мірона, які адтварыў тып чалавека з собескімі амбіцыямі й сымпатыямі да братаў-сялянаў і адначасна вернага слугу воласьці; сп-ні Браніслава Сенкевіч, у ролі Агаты Гарбузіхі, якая напамніла гледачом тып беларускай сялянкі; сп. Васіля Цехановіча ў ролі Дзяніса Гарбуза, які дакладна даў тып пакрыўджанага селяніна, і нарэшце роля князёўскага аканома, адыграная сп. П. С. уваскросіла тып усемагутнага на сяле пана, перад якім нечальства

(Заканчэньне на 8-ай бач.)

Сьвяткаваньні гадавіны Слуцкага Паўстаньня

(Заканчэньне з 7-ай бач.)

Кліўленд (ЗША)

воласьці трусілася й як мага дагаджала. Сьвяткаваньне закончылася адсьпяваньнем нацыянальнага гімну.

Парахвільным хорам кіраваў сп. К. Алесь.

Пры сьпева акампаньвала мастачка музыкі сп-ня Вольга Навахатка.

Удала наладжаная ўрачыстасьць на-доўга застанецца ў памяці прысутных.

Сьвяточны Камітэт

Манчэстэр (Англія)

У нядзелю 29. 11. 1959 г. Беларусы Манчэстэру й ягоных ваколіц годна ўшанавалі памяць Слуцкіх Гэроў.

А гадз. 12-ай пр. а. Крыт у сьвятліцы Беларускага Дому адслужыў паніхіду па паўшых у змаганьні за Беларусь ды сказаў прынагоднае казаньне. Пасьля адбылася акадэмія, якую адкрыў старшыня мясцовага аддзелу ЗБВВ — сп. М. Яскевіч. На ягоную прапанову прысутных хвілінай цішыні ўшанавалі памяць усіх тых, што зляжылі сваё жыцьцё на аўтар Бацькаўшчыны-Беларусі.

Рэфэрат на тэму «Слуцкае паўстаньне й рэакцыя бальшавікоў» прачытаў сп. Яскевіч. Рэфэрат быў добра апрацаваны й таму выклікаў вёлікае зацікаўленьне. Сьвяткаваньне пачынула ў прысутных добрае ўражаньне.

М. Стаўніскі

Лёс Анджэлес (ЗША)

Беларусы Лёс Анджэлес і ягоных ваколіц сабраліся ў нядзелю 29-га лістапада сёлета, каб урачыста адзначыць 39-ую гадавіну Слуцкага Паўстаньня.

На пачатку перад сымбалічнай магікай была прачытана жалобная малітва за вечны супакой душаў слуцкіх паўстанцаў ды наагул усіх тых, што жыцьцё сваё аддалі ў змаганьні за незалежнасьць Беларусі.

Рэфэрат на тэму «Слуцкае паўстаньне, як гэтаічная спроба збройнай абароны Беларусі» прыгожа й з гарачым пачуцьцём прачытала сп-ня Ю. Найдзюк. Трэба адзначыць, што рэфэрат быў вельмі ўдалы й на высокім узроўні. Пасьля рэфэрату быў прадэклямаваны верш Янкі Купалы — «Звяяваным». Праграма закончылася адсьпяваньнем беларускага нацыянальнага гімну.

Удзельнікі ўрачыстасьці не забыліся таксама й аб сваіх сусудзях у Нямеччыне, для якіх сабралі 20 далараў.

Прысутны

С.-Рывэр і Н.-Брансвік (ЗША)

У нядзелю 29. 11. 59 г. Беларусы Саўт-Рывэру й Нью Брансвіку сьвяткавалі 39-ую гадавіну гэтаічнага змаганьня Беларускіх Паўстанцаў-Слуцкакоў, якія першыя хапіліся за зброю, каб бараніць Родны Край-Беларусь.

Урачыстасьці распачаліся а гадзіне 10-ай рана, калі мітр. прат. а. С. Войтэнка адслужыў Сьв. Літургію з паніхідаю за змагароў, якія аддалі сваё жыцьцё за Свабоду й Незалежнасьць Беларусі. А гадзіне 2-ой па паўдні, у памешканьні «The Friendship Hall of the First Presbyterian Church, N. B.», адбылася ўрачыстая Акадэмія, якую адчыніў старшыня мясцовага аддзелу БАЗА, сп. С. Гутырчэк. Па-

мяць тых, што загінулі за Волю Беларусі, была ўшанавана хвілінай цішы. Наступна, вэтэран II-е Сусьветнае вайны сп. А. Азарка прачытаў сымбалічную лісту прозьвішчаў беларускіх жаўнераў, паўшых у барацьбе за вызваленьне Бацькаўшчыны.

Рэфэрат аб Слуцкім Паўстаньні 1920 г. і наагул аб змаганьнях Беларускага Народу за сваю незалежнасьць, прачытаў сп. Ф. Родзька. Перад гэтым, старшыня Царкоўнае Рады парахвіі БАПЦарквы імя Жыровіцкае Божае Маці, сп. П. Кажура зляжыў падзяку пастару й дырэктарам Камітэту Прэсбытэрыянскай Царквы ў Нью Брансвіку, за аказаную дапамогу нашай парахвіі ў Нью Брансвіку. Дзякуючы іх прыхільнасьці, мы атрымалі памешканьне на ладжаньне гадавіны Слуцкага Паўстаньня й выгадныя класы для Беларускае Школы, дзе цяпер праводзіцца нармальныя заняткі ў адпаведным будынку.

Мастацкая частка складалася з дэкламцыяў вершаў беларускіх паэтаў і сцэнічнага абразка: «Пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына», які напісаў і ў пярышыню паставіў сп. В. Стома. Мастацкая частка праграмы выконвалася ў большыні вучнямі Беларускае Школы ў Нью Брансвіку.

На падзяку заслужваюць жанчыны Сэкцыі аддзелу БАЗА, якія ўдала прыгатавалі каву й закускі.

Урачыстасьць закончылася адсьпяваньнем беларускага нацыянальнага гімну.

А. Кароль

Садбуры (Канада)

Наш аддзел ЗБК у Канадзе сёлета таксама адзначыў Дзень Гэроў Беларусі.

У суботу 5 сьнежня вечарам сусудзкіх сабраліся ў УАПЦаркве на вярчэрню, якую адправіў а. Дэнісюк. Затым адбылася паніхіда па палеглых змагарох. Пасьля царквы была зладжаная супольная вярчэра ў памешканьні аднаго із сяброў ЗБК. Назаўтра а. Дэнісюк у часе сьв. Літургіі маліўся за Слуцкіх Гэроў.

Аддзел ЗБК

Швэдзкі прымус

(Ня фэльетон, а праўда)

Народны судзьдзя Сталінскага раёну ў Менску таварыш Гершэль Бэркенштайн з абьякавасьці адлажыў набок папку з судовымі справамі за нумарам 15—437—39 і ўзяўся за наступную.

— Справа аб паламаньні прымуса грамадзянкі Шылахвоставай Аксеньні. Грамадзянка Шылахвостава тут?

— Тут, тут я! — пачуўся звонкі голас і перад сталом, пакрытым чырвоным абрусом, вырасла самавітая постаць жанчыны з падвязанай пад бараду сіткавай у клечаткі хусцінчай. — Тут я, няшчасная й пакрыўджаная.

— Абвінавачаная Ганна Дзяркак тут?

— пытаў далей судзьдзя.

— Тутака, тутака я, таварыш Гірта Брахунштайн. Ледзь на сілу прывалалася во, так зьбіла мяне...

— Папершае я вам не таварыш, а грамадзянін і не Брахунштайн а Бэркенштайн. Падругое — не займацца пачобнымі размовамі, грамадзянка Дзяркак, бо аштрафую. Адказвайце толькі на пастаўленыя пытаньні. Прачытайце заяву, сакратар.

— У другі вучастак нарсуда сталінскага раёну менскае вобласьці паступіла заява..., — манатонным і ахрыплым го-ласам пачаў чытаць сакратар, малады хлапец з кімаўскім значком на паджаку, вострым носам, гнілымі прышчамі на твары й падпахлымі вачыма, відаць, пасьля ўчааршнне выпіўкі «па блату». З заявы вынікала, што прахываючая ў вадным горжыладзелаўскім доме жонка рахункавода «Перпукхрома» Шылахвостава Аксеньня пазычыла на нядоўгі час свой прымус для варэньня ежы суседцы Ганьне Дзяркак, зь якою жылі ў памешканьні бок-у-бок, а кухню мелі супольную. Назад Шылахвостава атры-мала прымус сапсуты. Між добрымі суседкамі завязалася звадка, што пера-йшла аж у бойку. На такое відовішча,

хоць і нярэдкаснае тут, зьбегліся ўсе жыхары дому. Разнагаў жанчын пада-спейшы ўпраўдом Сёмка Маргулін. На-ступнай была прачытаная заява Ганны Дзяркак, якая абвінавачвала Шылахво-ставу ў панясеньні ёй зьнявагаў і па-бояў.

— Гэта я магу яе пабіць? — нярвова крыкнула Шылахвостава. — Людцы до-брыя, ды паглядзіце-ж на яе ручышчы! Гэта-ж з такімі рукамі адно пад мост ісьці. Яна свайго мужа штодня лупіць, скоро ў магілу загоніць. Запытайцеся вунь у суседзяў!

На залі пачуўся сьмех.

— Да вас не звярочваюцца, грамадзян-ка Шылахвостава, будзьце таварыш калі вас запытаюць! — перарваў яе судзь-дзя.

— Я-ж, нічога, адно гавару, што я на-вет муж баіцца...

— Успакойцеся! — закрываў пачыр-ванеўшы, як бурак, судзьдзя, — бо зага-даю вывесыць з судовае залі. Абвінава-чаная Ганна Дзяркак, раскажыце, як бы-ла справа з прымусам.

— На маё няшчасьце, — пачала Дзяр-качыха, — гэта Аксенька, якую ведае ўвесь дом, за яе сваркі й крыкі, жыве разам зы мною й кухню мы маем адну. У мінулы панядзелак гэта я прашу я яе, каб пазычыла свайго прымуса зварыць вярчэру, бо дроў ужо больш месяца як не атрымліваем з «вугальдрэўтрэсту». Наш упраўдом выпісвае дровы толькі тым, хто яму гарэлку ставіць. А як мы людзі бедныя...

— Гаварыць толькі па справе! — за-гадаў судзьдзя.

— Я-ж па сапусеньскай справе гавару. Дык узяла я гэны прымус, а ён ужо ста-ры й нічога ня варты, адно званьне што прымус.

— У цябе й такога няма, бо ўсе грошы

прапіваеш — крыкнула, пачырванеўшы Аксенья.

— Перастаць сварыцца! — закрываў судзьдзя. — Запішыце ім, сакратар, па тры рублі штрафу за парушэньне судо-вага парадку. Апавядайце далей, грама-дзянка Дзяркак, але толькі што даты-чыць да справы.

— Ну дык ня знаю што й сталася з гэным прымусам, я навет і вярчэры ня кончыла варыць. Яна, відаць мне спэ-цыяльна падстроіла, можа сапсуты й дала, каб пасьля сарваць грошы. Ведае мой добры характар і анельскую ўдачу. Але я — спакойная жанчына, вам усе ў доме скажуць, не хачу зьвягі лішняй дык і кажу, што аддам табе новы пры-мус, адкуплю. А яна, як ведзьма якая, на мяне, коршыкам у вочы.

— Няпраўда, хлусіць яна, іх увесь род хлусьлівы.

— Замаўчаць, вас ня пытаюць! Грама-дзянка Шылахвостава, скажыце, ці абя-цалася грамадзянка Дзяркак адкупіць вам новы прымус?

— Што мне зь яе прымусу? Я не хачу гэтай новай дрэні, што яе цяпер прадук-куюць. Няхай мне аддасць такі самы як мой. Я мела швэдзкі прымус, увесь зь медзі. Хоць ён і стары, але добры, не раўня гэтым новым!

— О! О! Вачыце! — пачала Дзярка-чыха.

— Што! — ускочыў з-за стала, быццам яго хто жыгалам джгнуў, судзьдзя.

— Дык вам не падабаецца наша новая савецкая прадукцыя?! Вас усё цягне да старога й буржуазнага! Усё вы гэтым хочаце сказаць?!!

— Я... я нічога, — спалохана залепя-тала Аксенья, — няхай купляе й новы. Дзе маё ўжо не прападала. Але-ж яна толькі так гаворыць, а адкупіць ня хоча.

— Гэта антысавецкая вылазка! Мы добра знаём куды вы цягнецце. Скары-

„Кангрэс міру“ й антыкамуністычныя маніфэстацыі

7-га лістапада сёлета Мэльбурн пера-жываў асаблівыя імпрэзы. Гэтага дня распачаўся тут г. зв. «Кангрэс міру», а побач з гэтым тут была адчынена вы-стаўка дакументаў дзейнасьці камуні-стых ды адбыліся дзьве антыкануністыч-ныя маніфэстацыі, зарганізаваныя Камі-тэтам паняволеных Масквою народаў у супрацоўніцтве зь іншымі аўстралійскімі антыкамуністычнымі арганізацыямі.

Арганізатарамі «Кангрэсу міру» былі г. зв. «сусьветныя галубкі міру» й аў-стралійскія камуністыя пры моцнай пад-трымцы Аўстралійскай Партыі Працы (лейбарыстыя), прафсаюзаў ды тэўных навуковых і царкоўных колаў Аўстраліі й Новай Зэльандыі.

Добра зляжылася, што частка веда-мых навукоўцаў і духоўнікаў у вапош-нім амаль часе адмовілася ад удзелу ў гэтым кангрэсе, падаючы да публічнага ведама прычыны гэтага — апанаваньне кангрэсу камуністымі й падпарадкавань-не яго прапагандава-камуністычным мэ-там. Светчыла аб гэтым і дата пачат-ку кангрэсу — 7-га лістапада — гадавіна Кастрычніцкае рэвалюцыі.

Задоўга да кангрэсу, Камітэт паняво-леных Масквою народаў пачаў рыхта-вацца да супрацьдзеяньня, да антыкаму-ністычных маніфэстацыяў. Удалося знайсці падтрымку антыкамуністычнай Лігі Азіяцкіх Народаў, Аўстралійска-Кітайскай Арганізацыі, Дэмакратычнае Партыі Працы ды афіцыйльна-урадавых дзейнікаў. Такім чынам, у дзень ад-крыцьця кангрэсу, былі зарганізаваныя тры антыкамуністычныя імпрэзы.

Выстаўку дакументаў камуністычнага тэрору адчыніў перад абедам міністар ураду штату Вікторыя. Пасьля-ж абеду, прадстаўнікі паняволеных Масквою на-родаў з адпаведна падрыхтаванымі шматлікімі транспарэнтамі (у тым ліку тры беларускія) сабраліся перад South City Melbourn Town Hall, у якім збі-раліся ў гэтым часе дэлегаты кангрэсу Пасьля маніфэстанты прайшлі па ву-ліцы і ўрэшце з транспарэнтамі на са-маходах аб'ехалі важнейшыя вуліцы цэнтру гораду.

Выстаўка дакументаў і транспарэнты падрыхтавалі адпаведную «атмасфэру» дэлегатам кангрэсу й самым Аўстралій-цам — жыхарам Мэльбурну.

Вечарам, у ваднэй з найпрыгажэйшых залаў Мэльбурну адбыўся супольна ла-джаны «Сход Свабоды». Іпрэза ўдалася надзвычайна. Сабралася больш за 3 000 удзельнікаў, пераважна Аўстралійцаў, між якімі былі міністры, сэнатары, лідэ-

ры партыяў і іншыя ўплывовыя асобы

У прэзыдыюм сходу ўвайшлі прад-стаўнікі паняволеных Масквой і Пэкі-нам народаў (Беларусаў рэпрэзэнтаваў сп. М. С.). Перад трыбунай сярод шмат-лікіх нацыянальных сьцягоў, красаваўся й бел-чырвона-белы беларускі сьцяг, пры якім асытавала чатырох Беларусаў у нацыянальных вопратках.

Прамоўцы дакладна прааналізавалі дзейнасьць камуністых і іхную пагрозу для ўсяго вольнага сьвету. Асабліва шмат цікавага матар'ялу падаў адумы-словы прадстаўнік — дэлегат з Фармозы, старшыня Антыкамуністычнае Лігі Азі-яцкіх Народаў. Памфлет, выдадзены Камі-тэтам, у якім пададзеныя факты тэ-рору й вынішчэньня камуністымі паня-воленых імі народаў і праграма «Сходу Свабоды» з картай на адвароце, якая паказвае абсэг сьняншыннага панаваньня камуністых і кірункі далейшых іхных агрэсыяў, добра дапаўнялі фактамі й лі-камі прамоўцаў. Троххвіліннай цішай была ўшанавана памяць усіх змагароў за свабоду й загінуўшых ахвяраў каму-ністычнага тэрору.

«Кангрэс міру», які адбыўся ў Мэль-бурне ад 7-га да 14-га лістапада, які столькі каштаваў высілкаў для камуні-стых і іхных прахлілінікаў, які меў на-рабіць столькі прапагандавага шуму, — прайшоў больш чымся скромна, ня змог захапіць Аўстралійцаў. Наадварот, ён выклікаў шырокую дыскусію ў прэсе, радыё й тэлевізіі, але, зразумела, не ў карысьць камуністых, бо якраз рас-крыў камуністычныя мэты гэтага кан-грэсу. Пэўна-ж, з гэтага трэба толькі це-шыцца, што й мы, Беларусы, спрычыні-ліся таксама да гэтага дай і ня толькі цяперашнімі маніфэстацыямі але й па-пярэднімі.

Пры гэтай нагодзе варт аццеміць, што аўстралійская прэса, у якой раней цяжка было добіцца месца аб дзейнасьці й імпрэзах Камітэту паняволеных Ма-сквою народаў, у вапошнім часе пачынае што раз больш прысьвячаць увагі гэтым пытаньням. Аўстралійскае грамадства пачало больш цікавіцца намі й крыху больш разумець нашыя патрэбы й ім-кненьні. На асаблівую ўвагу заслугоўвае тут Аўстралійская Дэмакратычная Пар-тыя, якая моцна спрыяе нам — Нова-Аў-стралійцам.

М. Н.

НАШЫ ПРАДСТАЎНІЦТВЫ

АНГЕЛЬШЧЫНА:

Mr. Aleksander Laszuk, 97 Moore Park Rd., London, S. W. 6.

АўСТРАЛІЯ:

Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.

Mr. A. Maroz, 109 Morrison Rd., Midland Junction, W. A.

Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood—Melbourne, Vic.

Mr. W. Akavity, 80 Tapley Hill Rd., Royal Park, S. A.

БРАЗЫЛІЯ:

Mr. C. Cimafiejczyk, Prasa 76, Tiridentos, Curitiba — Paraná.

ЗАДЗІНЧАНЫЯ ШТАТЫ:

Mrs. L. Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave., Chicago 47, Ill.

Mr. B. Danilovich, 303 Howard St., New Brunswick, N. J.

Mr. Ul. Duniec, 814 Brayton Ave., Cleveland 13, Ohio.

КАНАДА:

Mr. K. Akula, 57 Riverdale Ave., Toronto, Ont.

ФРАНЦЫЯ:

Union des Travailleurs Biélorussiens en France, 26, rue de Monthonlon, Paris 9.

Mr. W. Kasztelan, 33 rue Kleber, Mouvoux (Nord).

Беларускі тыднёвік палітыкі, культуры й грамадзкага жыцьця.

Выдавец: Уладзімер Бортнік

РЭДАГУЕ КАЛЕГІЯ

Артыкулы, падпісаныя прозьвішчам або ініцыяламі аўтара, не заўсёды выра-жаюць пагляды Рэдакцыі. Незамоўленыя рукапісы назад не звярочваюцца. Рэдак-цыя адказвае на лісты толькі пасля далучэньня паштовае маркі або міжна-роднага паштовага купону.